

Začleňování osob po výkonu trestu do společnosti

Renata Machová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Renata MACHOVÁ
Osobní číslo: H118215
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Začleňování osob po výkonu trestu do společnosti

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- možnosti a průběh přípravy osob ve výkonu trestu na propuštění z výkonu trestu,
- na možnosti začlenění osob po výkonu trestu do společnosti,
- jakou roli mají státní a soukromé organizace při začleňování osob po výkonu trestu zpět do společnosti,

Součástí práce bude empirické šetření event. realizovaný výzkum (kvantitativní, kvalitativní, smíšený).

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

ČERNÍKOVÁ, V, MAKARIUSOVÁ, V. Úvod do penologie. Praha: SOCIÁLNĚ – PRÁVNÍ INSTITUT, spol. s r.o., 1997.

HÁLA, J. Bolest a naděje vězení. Praha: Nakladatelství TRITON, 2007.

MAREŠ, P. Nezaměstnanost jako sociální problém. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998.

MATOUŠEK, O. a kol. Sociální práce v praxi. Praha: Nakladatelství PORTAL, 2010.

ŠTERN, P. Probace a mediace. Praha: Nakladatelství PORTAL, 2010.

Další literatura bude obsažena v Projektu diplomové práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Zuzana Němcová, Ph.D.

Skupina managementu a ekonomiky

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Lača, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užit své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Renata Machová
.....
Jméno, příjmení studenta

.....
Podpis

V Brně 27.4.2014
.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výtisky, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlíží k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se dělí na teoretickou a praktickou část.

V teoretické části čtenáře seznamuji se základními informacemi z oblasti výkonu trestu odnětí svobody. Jelikož je tato oblast velmi rozsáhlá, zařadila jsem do této teoretické části především informace o Programu zacházení, přípravě na propuštění a propuštění z výkonu trestu. Dále v práci prezentuji zástupce státních a nestátních organizací, které se zabývají penitenciární a postpenitenciární problematikou.

V praktické části jsem využila převážně metodu polostrukturovaného rozhovoru k rozhovorům s osobami, které mají určité postavení v této problematice. Cílem praktické části je zjistit fungování výkonu trestu, přístup vězňů k výkonu trestu, problémy se kterými se osoby nejčastěji setkávají nejen ve výkonu trestu odnětí svobody, ale také při propuštění a při začleňování zpět do společnosti.

Klíčová slova: Výkon trestu odnětí svobody, Program zacházení, resocializace, začlenění do společnosti

ABSTRACT

Bachelor's thesis is divided into theoretical part and practical part.

In the theoretical part I acquaint a reader with the basic information from the field of imprisonment. Since this field is very extensive, I have included into the theoretical part mainly information about the Treatment program, preparation for discharge and discharge from imprisonment. Furthermore, in this thesis I present representatives of governmental and non-governmental organizations dealing with penitentiary and postpenitentiary issues.

In the practical part I mainly used a method of semi-structured interview to doing interviews with persons who have a certain status in this field. The aim of the practical part is to determine functioning of the imprisonment, stance of prisoners to imprisonment, the problems which persons are most commonly encountered with - not only in prison, but also at discharge and during the integration back into society.

Keywords: prison sentences, treatment program, resocialization, the integration into society

Poděkování

Děkuji paní Ing. Zuzaně Němcové, Ph.D., za pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce.

Brno, 27. 4. 2014

Renata Machová

Čestné prohlášení

Čestně prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím literatury a internetových zdrojů uvedených v seznamu literatury a že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

V Brně dne 27. 4. 2014

Renata Machová

OBSAH

ÚVOD	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1 ŽIVOT VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY (VTOS)	12
1.1 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY.....	15
1.2 PROGRAM ZACHÁZENÍ.....	16
1.2.1 Pracovní aktivity.....	18
1.2.2 Vzdělávací aktivity.....	21
1.2.3 Volnočasové aktivity.....	23
1.2.4 Oblast utváření vnějších vztahů.....	23
1.3 DALŠÍ PROGRAMY A AKTIVITY PRO VĚZNĚ.....	24
1.3.1 Zastav se, zamysli se a změň se.....	25
2 PŘÍPRAVA NA PROPUŠTĚNÍ A ZAČLENĚNÍ DO SPOLEČNOSTI	26
2.1 VÝSTUPNÍ ODDĚLENÍ.....	26
2.2 DOPAD AMNESTIE NA OSOBY VE VTOS.....	28
3 PROPUŠTĚNÍ Z VTOS	30
3.1 PROBLÉMY SPOJENÉ S PROPUŠTĚNÍM Z VTOS.....	30
3.2 POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE.....	33
3.2.1 Státní subjekty postpenitenciární péče.....	35
3.2.2 Nestátní subjekty postpenitenciární péče.....	39
II. PRAKTICKÁ ČÁST	44
4 CÍL VÝZKUMU	45
4.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	45
4.1.1 Hlavní výzkumná otázka.....	45
4.1.2 Dílčí výzkumné otázky.....	45
4.2 VÝZKUMNÝ VZOREK.....	45
4.3 METODOLOGIE.....	47
4.4 PRŮBĚH SBĚRU DAT.....	47
4.5 ANALÝZA DAT.....	48
4.6 APLIKACE A VÝSLEDKY VÝZKUMU.....	49
4.6.1 Shrnutí rozhovoru.....	57
4.7 NÁVRHY A DOPORUČENÍ.....	57
ZÁVĚR	60
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	62
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	67
SEZNAM PŘÍLOH	68

ÚVOD

Vězeňství je od nepaměti oblastí, kterou se zabývala skoro každá společnost. Situace není jiná ani v současné době, jelikož pravděpodobně nikdy nenastane stav, kdy by věznice, jako symbol trestu, nebyly potřeba. Nikdy nenastane stav, kdy by všichni občané dodržovali právo a respektovali společenská pravidla. Je zřejmé, že čím vyspělejší společnost, tím je systém nápravy odsouzených propracovanější. Vězeňství není pouze místem izolování osob, aby tyto nepáchaly trestnou činnost, dnes je systém vězeňství propracovaný a snaží se zkoumat příčiny, proč chování konkrétního vězně dospělo až k porušení pravidel stanovených zákonem. Ve výkonu trestu je každému jedinci stanoven program zacházení, který je složen na základě komplexní zprávy o odsouzeném, je vytvořen ve spolupráci s psychologem, speciálním pedagogem, sociálním pracovníkem a lékařem. Program zacházení je složen z aktivit, které vězni musí dodržovat, je složen z pracovních, vzdělávacích, volnočasových aktivit, dále pak z terapeutických a extramurálních programů. Hluběji se tímto tématem zabývám v teoretické části, kde jsou jednotlivé aktivity programu zacházení popsány. Smyslem práce s vězni ve výkonu trestu odnětí svobody je nejen to, aby vykonali trest za porušení určitých pravidel ať už v jakékoli míře, ale je nezbytné s vězni pracovat na takové úrovni, aby byli po propuštění schopni samostatně fungovat, což je podle mého názoru zásadní problém momentálního stavu vězeňství a hlavně postpenitenciární péče. Určitým způsobem je nutné nahlížet na to, že páchaní trestných činů jedinců je především způsobeno osobními vlastnostmi daného jedince, ale na druhou stranu je to i určitý odraz celé společnosti.

Ve své bakalářské práci se v teoretické části zabývám seznámením se základními informacemi ze života vězně ve výkonu trestu. V této kapitole okrajově představím funkci vězeňské služby, rozdělení věznice, ale především se zaměřuji na program zacházení jako stěžejní bod práce s vězněm. V další kapitole prezentuji informace z oblasti přípravy na propuštění a začlenění do společnosti, kde je stěžejní výstupní oddělení. V poslední třetí kapitole je řešena problematika propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, kde jsou zveřejněny nejčastější problémy spojené nejen s propuštěním z vězení. Jako součást kapitoly jsou zde prezentovány státní a nestátní organizace postpenitenciární péče.

V praktické části, kterou považuji za výzkumnou, se pomocí kvalitativní metody a polostrukturovaných rozhovorů pokouším zodpovědět na výzkumné otázky, které si v praktické části stanovím. Cílem je seznámit se s oblastí vězeňství a interpretovat

zanalyzované odpovědi tak, abych zodpověděla stanovené otázky a případně stanovila určité návrhy a doporučení na problematiku začleňování osob po výkonu trestu do společnosti.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ŽIVOT VE VÝKONU TRESTU ODNĚTÍ SVOBODY

Ve výkonu trestu odnětí svobody (dále jen VTOS) je ke dni 13. 11. 2013 celkem 16 568 vězňů (z toho 1 484 cizinců), zde je nutné podotknout, že v roce 2012 bylo číslo poněkud vyšší, a to 23 337 vězňů.¹ Zmíněné snížení počtu vězňů bylo učiněno z důvodu amnestie, kterou na základě svého práva danou Ústavou České republiky využil prezident republiky Václav Klaus dne 1. 1. 2013.²

Výkon trestu a vazba je vykonávána v 35 věznicích a vazebních věznicích na území České republiky. Největší hustota věznic připadá na severní Čechy. Ženy vykonávají výkon trestu odděleně od mužů, obvinění od odsouzených (viz příloha č. 1).

Věznice se člení na vnější a vnitřní diferenciaci. Vnější diferenciaci se rozděluje na čtyři základní typy:

- Věznice s dohledem
- Věznice s dozorem
- Věznice s ostrahou
- Věznice se zvýšenou ostrahou

Nejmírnější typ věznice je s dohledem, označovaný písmenem A. V tomto typu věznice mají vězni mírnější režim, ve věznici se pohybují bez omezení, navštěvují zaměstnání mimo věznici, návštěvy probíhají bez dohledu zaměstnance, ředitel může udělit až 24hodinovou vycházku mimo věznici.³ Je na zvážení, jestli by nebylo efektivnější využít alternativních trestů, jako je například domácí vězení, které se řídí trestním zákoníkem 40/2009 Sb. Domácí vězení lze praktikovat pouze na odsouzené za méně závažné trestné činy, jako jsou drobné krádeže, podvody nebo dopravní nehody s maximální délkou trestu

¹ Základní údaje. Vězeňská služba České republiky. Online. Listopad 2013. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/prezentace%20VS%20ČR/2013_11%20VSCR%20OR%20WEB.pdf

² Amnestie a milosti. Online. 2013. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/prezidenti-v-minulosti/vaclav-klaus/rozhodnuti-prezidenta/amnestie-a-milosti/index.shtml>

³ Volně přeloženo podle: Wikipedia. Věznice v česku. Online. 2013. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Věznice_v_Česku

do dvou let. Jednou z dalších podmínek je, že odsouzený bude mít zaměstnání a trvalé bydliště, kde se bude v danou dobu zdržovat.⁴

Druhým typem je věznice s dozorem, označovaná písmenem B, kde je pohyb vězňů organizovaný a pod dohledem, je možný volný pohyb vězně, ale pouze se souhlasem ředitele věznice, zaměstnání je vykonáváno mimo věznici, je možné povolit různé akce mimo věznici, ale pouze s dohledem pracovníka vězeňské služby.

Třetím typem je věznice s ostrahou, označovaná písmenem C, oproti předešlým typům věznic je v tomto typu věznice režim přísnější a je zde vykonáván větší dohled nad vězněm, ten se například může volně pohybovat pouze, pokud ve věznici vykonává pracovní aktivitu.

Posledním a nejtříženějším je typ věznice se zvýšenou ostrahou, jak už název napovídá.

Vězni se pohybují pouze organizovaně s dohledem, zaměstnání vykonávají v areálu věznice, volný pohyb se nepovoluje.⁵ Zde jsou umístěny především osoby doživotně odsouzené, nebezpeční recidivisté odsouzení za závažný trestný čin nebo například osoby, které v posledních pěti letech uprchly z vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody.⁶

Dle statistiky z roku 2012 bylo 664 odsouzených mužů a žen ve věznici s dohledem, 8 273 s dozorem, 10 225 s ostrahou a 1 127 se zvýšenou ostrahou.⁷ (viz příloha č. 2)

⁴ Malá, D., Vězeňství po česku II.: aneb Jak to Kula ve věznici koulí. Blansko: DUHA Press, 2009, s. 57.

⁵ Základní údaje. Vězeňská služba České republiky. Online. Listopad 2013. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/prezentace%20VS%20ČR/2013_11%20VSCR%20FOR%20WEB.pdf

⁶ Volně přeloženo podle: Wikipedia. Věznice v česku. Online. 2013. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Věznice_v_Česku

⁷ Statistická ročenka 2012. Praha: odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2013, s. 82. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spravn%C3%AD/statistiky/Statistické%20ročenky/Ročenka%202012.pdf

Vedle vnější diferenciaci se věznice vnitřně člení na vnitřní diferenciaci neboli prostupnou skupinu vnitřní diferenciaci (dále jen PSVD). Toto členění je ve věznici označováno jako „diferenčka“ a je rozdělena na tři skupiny. Po nástupu do VTOS je odsouzený zpravidla zařazen do II. PSVD. Dále pak podle plnění programu zacházení a dodržování pravidel nebo naopak porušování pravidel VT nebo páchaní trestné činnosti je vězeň po přehodnocení programu zacházení přeřazen do I. nebo III. PSVD. Do III. PSVD jsou zařazováni ti vězni, kteří řádně neplní svoje povinnosti, respektive neplní program zacházení a porušují pravidla chování, a do I. PSVD jsou umisťováni vězni, kteří řádně plní své povinnosti. Rozdíl mezi skupinami je hlavně v benefitech, které mají vězni v I. skupině, což je například volný vstup do posilovny nebo se vězni v této skupině mohou déle dívat na televizi, popřípadě jsou přednostně zařazováni do práce dle své kvalifikace, ředitel věznice může povolit častější návštěvy bez dozoru zaměstnanců vězeňské služby nebo vězni schválí volný pohyb po věznici.⁸

Často diskutovaná otázka je výše finančních nákladů na vězně. V roce 2012 je minimální náklad na vězně na den 615 Kč, nejvyšší částka je 1 450 Kč, průměr je 916 Kč.

Ročně tato částka činí průměrně 335 285 Kč na jednoho vězně. Celkově jsou náklady na všechny vězně za rok 7.825 miliardy Kč.⁹

S tímto tématem se pojí otázka, kolik vlastně vězeň přispívá na svůj pobyt ve věznici. Tato problematika je upravena § 35 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, kdy je odsouzený povinen hradit náklady výkonu trestu, jejichž částka je stanovena vyhláškou ministerstva. Náklady výkonu trestu jsou ve výši 32 % z čisté pracovní odměny, maximálně je to částka 1 500 Kč za měsíc. Jestliže vězeň nepracuje je možnost použít finanční částku, kterou má vězeň uloženu ve věznici. V mnoha případech je vězeň osvobozen od plateb za pobyt. Jsou to případy, kdy je například osoba mladší osmnácti let nebo je osoba zařazena do terapeutického či vzdělávacího programu a doba této výuky

⁸ Vnitřní diferenciaci pro odsouzené ve věznici s ostrahou. Vězeňská služba České republiky. Online. 2009. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-hermanice-73/vykon-vezenstvi-307/vnitri-diferenciaci-3068>

⁹ Základní údaje. Vězeňská služba České republiky. Online. Listopad 2013. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/prezentace%20VS%20ČR/2013_11%20VSCR%20FOR%20WEB.pdf

nebo terapie je minimálně 21 hodin týdně. Mimo jiné důvody od upuštění plateb může rozhodnout ředitel věznice, a to na písemnou žádost s doložením potřebných dokladů a odůvodněním tíživých sociálních poměrů odsouzeného.¹⁰

1.1 VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY

Vězeňská služba České republiky (dále jen VS ČR) zajišťuje výkon vazby, výkon zabezpečovací detence a výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném zákonem ČNR č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci České republiky, dále zabezpečuje ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví, správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti.¹¹

Do přímého kontaktu s vězněm se dostávají v první řadě příslušníci a zaměstnanci oddělení vazby a výkonu trestu, oddělení vězeňské a justiční stráže a další spolupracovníci.¹² Jsou to především strážníci, dozorcí, speciální pedagog, psycholog, sociální pracovník, vychovatel, vychovatel-terapeut, pedagog volného času a například duchovní.

Aby bylo správně postaráno o osoby, které jsou přijímány do vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody, je nezbytný odborně proškolený personál věznice. Personál ve věznicích a externí spolupracovníci by měli být odborně vzdělaní do té míry, do jaké s vězněm spolupracují. Je možné konstatovat, že čím více se zaměstnanec dostane do přímého kontaktu s vězněm, tím větší jsou požadavky na odbornou způsobilost.

¹⁰ § 35 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

¹¹ § 3 zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky.

¹² Sochůrek, J., Kapitoly z penologie: Teorie a praxe zacházení s vězňenými. Liberec, 2007, s. 11.

Pro všechny nově přijaté osoby, ať už do příslušnického poměru nebo pro občanské zaměstnance, je pro výkon zaměstnání ve věznicích nezbytná základní odborná příprava, která se vykonává v různé intenzitě podle funkce zaměstnance. Nejvíce požadavků na odbornost je kladen především na příslušníky vězeňské služby a naopak pro občanské zaměstnance, kteří se nedostanou do přímého styku s vězněm, je odborná příprava řešena převážně samostudiem a závěrečným písemným testem.

Základní odborná příprava u příslušníků vězeňské služby je časově velmi náročná, vyžaduje vysokou znalost právního řádu a chuť se neustále zdokonalovat a vzdělávat.¹³ Co se vzdělanosti personálu vězeňské služby týče, od roku 2002 se vzdělanost podstatně změnila k lepšímu. Dle statistické ročenky z roku 2012 je počet zaměstnanců vězeňské služby 10 964, z toho 8 163 se středním vzděláním, 1 723 s magisterským vzděláním, 1 064 s bakalářským vzděláním a 14 se základním vzděláním.¹⁴

Výše zmiňované povolání vyžaduje nejen odpovídající vzdělání a odbornost, ale je nutné, aby si osoba pracující s vězni zachovala určitou lidskost a empatii, ale zároveň aby měla u vězňů zdravou autoritu a úctu, což jistě není vždy jednoduchý úkol.

1.2 PROGRAM ZACHÁZENÍ

V momentě, kdy je odsouzený přijat do nástupního oddělení dané věznice, je po dobu několika týdnů ubytován odděleně od ostatních odsouzených. V době, kdy je v nástupním oddělení, je seznamován s pravidly a povinnostmi, které život ve VTOS vyžaduje. Vedle vnitřního řádu věznice je to především zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů. Dále odsouzený podstoupí vstupní vyšetření a vede se s ním několik pohovorů. Pohovor je veden s odbornými pracovníky věznice, jakými jsou například psycholog, vychovatel nebo speciální pedagog. Na základě všech zjištěných skutečností je odsouzený předvolán před komisí složenou z odborných

¹³ Vzdělávání. Vězeňská služba České republiky. Online. 2012 [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/ivvs-straz-pod-ralskem-99/informacni-servis-1641/vzdelavani-1653/>

¹⁴ Statistická ročenka 2012. Praha: odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2013, s. 15. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spravn%C3%AD/statistiky/Statistické%20ročenky/Ročenka%202012.pdf

pracovníků věznice a na základě tzv. komplexní zprávy o odsouzeném je mu stanoven program zacházení. Ten je stanoven mimo jiné i s ohledem na délku trestu, povahové vlastnosti a charakter odsouzeného.¹⁵

Program zacházení je složen z důležitých oblastí, jsou to pracovní, speciálně-výchovné, vzdělávací, zájmové aktivity a oblast utváření vnějších vztahů.¹⁶

Jestliže si vězeň nezvolí žádný program zacházení, ať už z důvodu nezájmu nebo z jakéhokoli jiného důvodu, je mu stanoven minimální program zacházení, který je složen především z pracovní činnosti a dodržování kázně.¹⁷

Samozřejmě je vždy v zájmu věznice, aby byl vězeň vytížen a zapojen do smysluplných aktivit různého druhu. Není nic horšího než nuda a stereotyp, který bezesporu ve věznici dřív nebo později přijde. Výhodou za řádné dodržování a plnění programu zacházení je kladné hodnocení a pochvaly, které mohou být vstupem do I. PSVD, důvodem k přeřazení do jiného typu věznice a samozřejmě jsou nezbytné v případě žádosti o podmíněčné propuštění.¹⁸

Programy zacházení jsou v pravidelných intervalech dle typu věznice vyhodnocovány a aktualizovány a v tomto období je možné programy zacházení upravit či změnit.

Program zacházení je pro každého vězně stanovován vždy individuálně, ostatně existuje proto, aby určitým pozitivním způsobem působil na každého jednotlivého odsouzeného. Nelze opomenout, že program je nedílnou součástí VTOS a zároveň je jedním z hlavních činitelů pro to, aby odsouzený pracoval sám na sobě, ať už formou vzdělávání se nebo pracovním vytížením. Tyto dvě hlavní aktivity jsou po propuštění z VTOS nepostradatelné. Program zacházení počítá s tím, že se odsouzený vrátí do civilní

¹⁵ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

¹⁶ Program zacházení – 1. PSVD. Os-lighthouse. Online. 2013. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.os-lighthouse.cz/program-zachazeni-1-psvd/>

¹⁷ Motejl, O., a kolektiv autorů. Vězeňství. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 12.

¹⁸ Filip. Co je dobrý vědět, když jdeš do vězení poprvé. Online. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://vezeni.podaneruce.cz/literatura/jine-texty/Co-je-dobry-vedet-kdyz-jdes-do-vezeni-poprve/>

společnosti, přičemž hlavním cílem programu je snaha, aby jedinec ze svého života odstranil negativní vzorce chování vedoucí k páchání trestné činnosti.¹⁹

1.2.1 Pracovní aktivity

Program zacházení je, mimo jiné důležité aktivity, složen také ze zaměstnávání osob ve VTOS. Zaměstnání je alespoň pro některé vězně nepostradatelnou částí výkonu trestu, a to především z hlediska udržování pracovních návyků u těch vězňů, kteří je měli na svobodě, a vytvoření pracovních návyků u těch, kteří na svobodě nepracovali nebo pracovali příležitostně. Jestliže vězeň vykonává zaměstnání ve VTOS, je jistě lépe připraven na propuštění a začlenění do společnosti. Zaměstnání motivuje i z hlediska finančního, přestože vydělaná částka je poměrně nízká, lze z ní platit finanční závazky, které má vězeň vůči věznici a které si vytvořil na svobodě. Mezi nejčastější finanční závazky patří zejména dluhy nebo vyživovací povinnosti.

Pracovními aktivitami se rozumí zaměstnávání, ale i práce k zajištění každodenního provozu věznice nebo pracovní terapie vedena odbornými zaměstnanci.²⁰

Osoby ve VTOS jsou častokrát zaměstnávány ve vnitřních prostorách věznice, při úklidu a údržbě vnitřních prostor. Jsou to například činnosti v kuchyni, v prádelně, v knihovně, úklid vnitřních a vnějších prostor, výroba různých výrobků v dílnách. Kupříkladu ženy ve věznici ve Světlé nad Sázavou pracují v šicích dílnách nebo prádelnách.²¹

Velmi efektivní pracovní zařazení ve vnitřních prostorách věznice je příklad z věznice Pankrác. V dílnách jsou vyráběny předměty od nábytku, přes stojánky na svíčky až po suvenýry. Na tom by nebylo nic tak zvláštního, unikátní je to, že všechny tyto předměty je možné zakoupit na internetovém obchodě arestshop.cz. Zisky ze zaměstnávání vězňů touto formou byly v roce 2008 pět miliónů korun, v roce 2011 milión a půl. Vězni si výrobky

¹⁹ Co zmůžou programy zacházení. časopis České vězeňství. roč. 2011, č. 2. DOI: 1213-9297. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/ke-stazeni-112/ceske-vezenstvi-1223/ceske-vezenstvi-2011>

²⁰ Vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

²¹ Svět za mřížemi. Vězeňská služba České republiky. video. 2013. Dostupné z: <http://www.youtube.com/watch?v=pQAMKbfrhxM>

sami navrhují, fotí a přidávají na internetový obchod. Ve výrobě jsou zaměstnávání především odsouzení s delší trestní sazbou, je to především z toho důvodu, že vězně je nutné zaškolit.²²

Odsouzený je zapojen do pracovních aktivit na základě rozhodnutí ředitele věznice na návrh odborných pracovníků. Vězeň je povinen nabízenou práci přijmout, pokud tak neučiní, je mu zpravidla uložen kázeňský trest, protože porušuje povinnosti odsouzeného. Povinnost pracovat se nevztahuje na osobu, která je starší 65 let, je plně invalidní nebo jeho zdravotní stav neumožňuje pracovní zařazení.

Odsouzený není povinen přijmout práci od cizích subjektů.²³

Počet zaměstnaných osob ve VT v roce 2012 bylo 9 890 osob z celkového počtu 16 812 odsouzených.²⁴

Spíše než odmítnutí zaměstnání ze strany vězňů je pro systém zaměstnávání vězňů problém v nízkém počtu externích zaměstnavatelů, a to i přes to, že zaměstnávání vězňů je pro potenciální externí zaměstnavatele výhodné.

Spolupráce s externími zaměstnavateli může probíhat v objektech věznice, pokud k tomu má věznice prostory. VS ČR zajistí kompletní mzdovou agendu a základní pracovní oděv. Zaměstnavatel je povinen proškolit odsouzeného a seznámit ho s bezpečností práce a požární ochranou, zajistit stravování, dopravu (pokud je pracoviště mimo věznici), potřebné ochranné pomůcky, sociální zázemí a k tomu potřebné hygienické pomůcky. Zaměstnavatel je zproštěn v případě zaměstnaných vězňů dodržovat minimální mzdu, odsouzený nemá nárok na čerpání řádné dovolené, věznice zajistí vhodné pracovníky nejen

²² Jonášová, V., Vězni si otevřeli vlastní e-shop: Výrobky vězňů na prodej i na charitu [online]. 2012 [cit. 29.3.2014]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10249971631-ekonomika/212411058390426/titulky/>

²³ § 30 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

²⁴ Statistická ročenka 2012. Praha: odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2013, s. 30. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spravn%C3%AD/statistiky/Statistické%20ročenky/Ročenka%202012.pdf

z hlediska kvalifikace, ale i z hlediska zdravotního stavu. V době nemoci lze pracovníka nahradit a prvních 14 dnů nemocenské pojištění platí VS ČR.²⁵

Vězni jsou do zaměstnání zařazováni podle tří platových skupin.

Do první skupiny patří činnosti, které nevyžadují odborné vzdělání, jsou to především úklidové práce, třídění odpadu nebo lepení obálek. Tato skupina je vhodná pro ty zaměstnavatele, kteří obtížně obsazují uvedené pracovní pozice, ať už z důvodu jejich neatraktivnosti nebo nízkého výdělku. Celková cena za práci včetně sociálního a zdravotního pojištění je 6 332 Kč měsíčně, základní odměna pro odsouzeného zaměstnance je 4 500 Kč měsíčně.

Do druhé skupiny jsou zařazováni ti vězni, kteří mají určitou vhodnou odbornou kvalifikaci, například truhláři. Náklady na práci pro zaměstnavatele včetně sociálního a zdravotního pojištění jsou 9 499 Kč měsíčně, základní odměna pro odsouzeného zaměstnance je 6 750 Kč měsíčně.

V poslední třetí skupině jsou pracovní pozice, pro jejichž výkon jsou nutné zvlášť vysoké odborné znalosti a specifikace, typické pro třetí kategorii je i nezbytné dosažení vyššího, většinou vysokoškolského vzdělání. V této skupině jsou celkové náklady na zaměstnance včetně sociálního a zdravotního pojištění 12 663 Kč měsíčně, základní odměna pro odsouzeného zaměstnance je 9 000 Kč měsíčně.

Výše odměny se může lišit v závislosti na tom, jestli vězeň dostává i odměny za práci přesčas, což může být maximálně 20 % u každé kategorie. Naopak, jestliže vězeň zaviněně například vyrobí vadný výrobek, který nelze opravit, nemá na odměnu nárok.²⁶

Pro příjem a nakládání s penězi jsou daná přesná pravidla, která vymezují, jak má být nakládáno s finanční odměnou za práci.²⁷ Ze základní odměny odsouzeného je sražena částka k úhradě za výživné dítěte a další náklady spojené s péčí o dítě. S tím je spojený problém, kdy osoba ve VTOS za neplacení výživného, která nemá ve věznicí zaměstnání,

²⁵ Zaměstnávání odsouzených. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2010 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-rapotice-52/zamestnavani-odsouzenych-683/>

²⁶ Zaměstnávání odsouzených. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2010 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-rapotice-52/zamestnavani-odsouzenych-683/>

²⁷ § 25 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

nemůže platit výživné, tedy v podstatě je to neřešitelná situace, odvislá a vůli odsouzeného, přičemž nejvíce je v této situaci poškozena právě matka nezaopatřeného dítěte, zprostředkovat pak samo dítě, jehož zájmy mají být chráněny.

Mezi další srážky ze základní odměny odsouzeného patří náklady spojené s výkonem trestu. Po provedení všech srážek se finanční částka rozdělí na úložné a kapesné.

Zaměstnávání osob ve VTOS je jednou z možností, jak osobu připravit na propuštění a návrat do společnosti, a to především vytvořením pracovních návyků, korekcí vzorců chování, naučení se určité pravidelnosti, zodpovědnosti, spolupráci a podřizování se autoritám.

1.2.2. Vzdělávací aktivity

Propuštění odsouzení, kteří jsou kvalifikovaní a naleznou práci, se snáze vyhnou opakování trestné činnosti (dále jen TČ), na rozdíl od vězňů bez vzdělání, respektive se základním vzděláním. Vzdělání je tedy úzce spjato s úspěšnou reintegrací do společnosti a výchovou k tomu, aby propuštěný z VTOS vedl řádný život občana.²⁸ Podle statistických údajů z roku 2012 je ve VTOS převážná část vězňů se základním vzděláním (42,39 %) a s vyučením bez maturity (39,72 %). Zbylá procenta jsou rozdělena na osoby s odborným vzděláním s maturitou (6,06 %), vyučení s maturitou (2,47 %), dále vězni se zvláštní školou (2,46 %) a následují odsouzení bez dokončeného základního vzdělání (2,33 %). Zastoupení vysokoškolsky vzdělaných osob ve VTOS je do jednoho procenta, a to ať se jedná o bakalářské, inženýrské, magisterské nebo doktorské vzdělání.²⁹ (viz. příloha č. 3)

Dle vzdělanosti osob ve VT lze usoudit, že po VT jsou možnosti pracovního uplatnění omezené, a to především pro osoby se základním vzděláním. Procento těchto osob ve VT je alarmující. Pro resocializaci do společnosti je tato oblast velmi důležitá.

²⁸ Juříčková, V., Resocializace mladých odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Kuřim : bakalářská práce, Brno : Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2004. s. 38–39

²⁹ Statistická ročenka 2012. Praha: odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2013, s. 83. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/správn%C3%AD/statistiky/Statistické%20ročenky/Ročenka%202012.pdf

Vzdělání je podstatné nejen z hlediska uplatnění v zaměstnání, ale i z důvodu rozšiřování vlastních obzorů a znalostí. Pozitivní je, že vězeňská služba zajišťuje všechny druhy vzdělání, od základního až po vysokoškolské vzdělání. Diskutabilní ovšem je, nakolik mají vězni o studium zájem, přičemž jim vzdělání bezpochyby může pomoci v resocializaci a k následnému uplatnění v zaměstnání po VT a tím ke snadnějšímu začlenění do společnosti. Odsouzenému s dozorem, dohledem a mladistvému může být umožněno docházet do školního zařízení mimo věznic³⁰, nebo je základní vzdělání zajištěné v prostorách věznice. V tomto případě jde o domluvu mezi věznicí a školou a také o ochotu uvedených subjektů spolupracovat.

V některých případech je možné setkat se s komplikacemi s dodržováním povinné školní docházky u mladistvých, a to především s neochotou školských zařízení docházet do věznice. Tato situace se v některých případech řeší výukou samotným vychovatelem, který mimo vzdělávání také žáka hodnotí, a škola výsledek pouze formálně potvrdí.³¹

Vedle povinné školní docházky je možné využít dalšího vzdělání, a to formou studia určitého oboru v jednom ze sedmi Školských vzdělávacích středisek (dále jen ŠVS), které jsou v provozu ve věznicích Heřmanice, Pardubice, Plzeň, Rýnovice, Světlá nad Sázavou, Valdice a Všehrady. V každém z těchto ŠVS je možné studovat určitý obor. V ženské věznici ve Světlé nad Sázavou je to například obor textilní a oděvní výroba. Ve Valdicích je možnost studovat obor obráběč kovů. Největší výběr výučních oborů je ve Všehrdech, kde jich je nejvíce, například sadovnické a květinářské práce, dřevařská výroba nebo elektrotechnické a strojně-montážní práce. Dále je možné navštěvovat další vzdělávací aktivity, jsou to různé kurzy nebo kroužky podle možností dané věznice.³²

Pro úzký okruh zájemců o studium na vysoké škole je možnost využít Projekt integrace odsouzených osob ve výkonu trestu do studia na Ekonomicko-správní fakultě Masarykovy univerzity. Studium probíhá převážně ve vazební věznici v Brně a studium je placené

³⁰ Základní údaje. Vězeňská služba České republiky. Online. Listopad 2013. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/prezentace%20VS%20ČR/2013_11%20VSCR%20FOR%20WEB.pdf

³¹ Motejl, O., a kolektiv autorů. Vězeňství. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, s. 93.

³² Poskytované vzdělání v oboru. Střední odborné učiliště. Online. 2012 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/stredni-odborne-uciliste/o-nas-1656/zakladni-informace-1659/>

vězněm. Cena za semestr je cca 20 000 Kč. Využití možnosti studia na vysoké škole je spíše okrajovou záležitostí a počet studentů ve výkonu trestu je spíše v jednotkách.³³ Je zřejmé, že ve VTOS je dostatek času pro zvyšování vzdělanosti. Otázkou zní, jak moc je vzdělání prioritou pro vězně, a to především pro vězně se základním vzděláním nebo bez základního vzdělání.

1.2.3 Volnočasové aktivity

Další využití času ve VTOS jsou volnočasové aktivity. Jsou to aktivity, které se vykonávají ve volném čase odsouzeného. U zaměstnaných vězňů je tato doba stanovena od příchodu ze zaměstnání do večerky a ve dnech pracovního klidu, ale u nezaměstnaných jsou volnočasové aktivity důležitou a významnou součástí, protože mají více volného času než zaměstnaní. Účelem volnočasových aktivit je předcházet riziku ztráty odpovědnosti, udržení fyzického a psychického zdraví, rozvoj osobnosti, změna životního stylu a efektivní využití volného času nejen ve věznici, ale později i na svobodě.³⁴

Nabídka aktivit vychází z konkrétních potřeb a z aktuálního složení odsouzených, případně možností věznice. Aktivity lze rozdělit na individuální a skupinové. Do individuálních aktivit lze zařadit například výtvarný, akvaristický, kynologický nebo myslivecký kroužek. Do skupinových aktivit se řadí především sportovní činnosti.

1.2.4. Oblast utváření vnějších vztahů

Tato část programu zacházení je nezbytná nejen pro odsouzeného, ale i pro jeho rodinu a přátele. Vzájemný kontakt s vnějším světem je podstatný pro úspěšnou reintegraci do společnosti. Oblast utváření vnějších vztahů jsou činnosti, které v kladném směru udržují nebo posilují vztahy s vnějším světem (rodina, přátelé atd.), a rozvíjí znalosti a dovednosti, které jsou potřebné v civilizované společnosti. Součástí jsou i tzv. extramurální aktivity

³³ Vysokoškolské studium pro osoby ve výkonu trestu. Online. 2011 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-svetla-nad-sazavou-93/vykon-vezenstvi-462/vzdelavani-veznenych-1054/projekt-integrace-odsouzenych-osob-ve-vykonu-trestu-do-studia-na-ekonomicko-spravni-fakulte-masaryko>

³⁴ Mezník, J., Základy penologie. Brno: Masarykova univerzita, 1995, s. 48.

(„za zdí věznice“), tyto aktivity jsou organizovány mimo věznic a probíhají výhradně pod dohledem zaměstnanců věznic.³⁵ Extramurální aktivity jsou směřovány na oblast kulturní, sportovní, pracovní a vzdělávací. Odsouzení se například v rámci společných procházek učí orientovat ve městě, jsou seznamováni s institucemi, organizacemi a státními orgány, které po propuštění mohou nebo budou potřebovat.

Tyto aktivity jsou ve VTOS nejenom motivací, ale i určitým druhem odměny, jelikož k extramurálním aktivitám jsou vězni pečlivě vybíráni.

1.3 DALŠÍ PROGRAMY A AKTIVITY PRO VĚZNĚ

Mimo program zacházení, který je základním a nejdůležitějším pro osoby ve VT, jsou dle možností věznic k dispozici další programy, které by měly odsouzenému pomoci zvládnout výkon trestu a připravit vězně na propuštění. Samozřejmě vždy záleží na vězni, jak moc je aktivní a chce se zapojit do programů a aktivit pořádaných vězeňskými pracovníky.

Mezi další programy organizované ve VTOS lze například zařadit:

- Zastav se, zamysli se a změň se
- ASRO (Program pro pachatele TČ pod vlivem návykových látek)
- ART (Nácvik nahrazování agrese)
- Program pro řidiče pod vlivem alkoholu
- Program pro práci s pachateli sexuálně motivovanými
- Program pro řešení domácího násilí
- Program návratu do práce

³⁵ Biedermanová, E., Petras M., Možnosti a problémy resocializace vězňů. účinnost programů zacházení. KUFR, s.r.o., 2011, str. 32.

1.3.1 Zastav se, zamysli se a změň se

Mezi často diskutovaným programem, který by měl vězňům pomáhat, je 3Z neboli Zastav se, zamysli se a změň se. Jde o resocializační program vytvořený Londýnskou probační službou, skládá se z 11 dvouhodinových setkání odsouzených s lektory. Jsou zde využívány metody modifikace chování, behaviorální terapie, nácviky řešení problémů a další sebezdokonalovací aktivity. Program probíhá skupinovou formou a cílem je motivovat více trestané pachatele ke změně postojů a změně hodnotového žebříčku a stylu myšlení.³⁶ Programu 3Z se zúčastňují vězni po pečlivém výběru a dle doporučených kritérií.

Kritéria pro výběr:

- vícekrát trestaný pachatel
- podaná žádost o podmíněčné propuštění
- schopnost porozumět základním informacím
- zájem o účast na programu
- neagresivní
- duševně zdravý
- nesmí být pachatelem nebo obětí domácího nebo sexuálního násilí³⁷

³⁶ Zastav se, zamysli se a změň se, Online. 2013 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-nove-sedlo-81/informacni-servis-1598/aktuality-390/zastav-se-zamysli-se-a-zmen-se>

³⁷ Němcová, V., Možnosti resocializace odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody. bakalářská práce. Brno : Masarykova univerzita, Brno, 2007. str. 31. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/135933/pedf_b/Bc.prace.pdf?lang=en. Bakalářská práce. Masarykova univerzita pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Alena Imrichová.

2. PŘÍPRAVA NA PROPUŠTĚNÍ A ZAČLENĚNÍ DO SPOLEČNOSTI

Věznice propustí odsouzeného z VT v případech, že uplynula doba trestu, obdržela od soudu písemný příkaz, aby odsouzený byl propuštěn na svobodu, propuštění nařídí státní zástupce při výkonu dozoru nad výkonem trestu, popř. udělením milosti prezidentem republiky.³⁸ V případě, že osoba opouští věznici z důvodu uplynutí doby trestu, věznice by měla zajistit v dostatečném předstihu přípravu odsouzeného ve VT na život mimo věznici. Jako stěžejní část výkonu trestu by měla být právě příprava vězně na propuštění, jeho příprava na běžný řádný život v souladu s právními předpisy, na to aby byl propuštěný schopen se sám o sebe na svobodě postarat. Většina vězňů bude dřív nebo později z VT propuštěna a záleží samozřejmě především na nich, jak se začlení, je ale nutné brát v úvahu i skutečnost, že tito lidé žijí několik let pod neustálým dohledem, je jim plánován prakticky veškerý čas, je jim připravováno jídlo, v podstatě jejich život řídí pracovníci věznice a úředníci. Je velmi jednoduché, pohodlné a nezvratné zvyknout si na tento způsob života. Je na zvážení, jestli je v silách pracovníků VS, aby vězně dostatečně připravili na život na svobodě, a jestli jejich případné snažení je opětováváno.

2.1 VÝSTUPNÍ ODDĚLENÍ

Oddělení je zřízeno za účelem přípravy blížícího se propuštění z VT. Výstupní oddělení je určeno pro odsouzené, kterým byl uložen trest delší než tři roky. Program zacházení se ve chvíli nástupu do výstupního oddělení aktualizuje a přizpůsobuje se přípravě na soběstačný život v souladu se zákonem.³⁹

Do výstupního oddělení se zpravidla nastupuje šest měsíců před ukončením VT nebo v případě, že je u odsouzeného předpoklad pro podmíněčné propuštění. Do tohoto oddělení jsou zařazováni ti, u kterých je motivace a snaha na nápravu. Osoby, které ve VT nepracují, jsou z důvodu prohloubení pracovních návyků zařazeni do pracovních aktivit ve vnitřním režimu věznice. Změna oproti běžnému výkonu trestu je ve vybavení oddělení a činnostech, které vězni čekající na propuštění vykonávají. Oddělení je vybaveno tak, aby

³⁸ § 73 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

³⁹ § 74 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

byl vězeň soběstačný a měl například možnost si uvařit, vyprat, vyžehlit. K plynulému přechodu z věznice na svobodu jsou často plánovány aktivity mimo věznic. Vězni navštěvují různé instituce, na které se případně po propuštění mohou obrátit o radu při hledání zaměstnání nebo o pomoc při zajištění ubytování. Mezi instituce lze zařadit například úřady práce, Probační a mediační službu, Armádu spásy, K-centra.⁴⁰

Ve výstupním oddělení s vězněm spolupracují odborní pracovníci věznice, mimo vychovatele také sociální pracovníci, psycholog nebo pedagog.

V případě potřeby je s odsouzeným probírána problematika rodinných a partnerských vztahů. Probíhají nácviky komunikace, zvládnání stresových situací a agrese a například seznamování s aktuálními cenami v obchodech nebo s vyřizováním běžných denních záležitostí. Nezbytné doklady jsou vyřizovány ve spolupráci se sociální pracovníci.⁴¹ Není výjimkou, že odsouzený se po propuštění z VT není schopen vyrovnat s realitou civilního života. Jsou případy, kdy bývalý vězeň neumí nakupovat v supermarketu nebo mu činí problém koupit si lístek z automatu, popřípadě nerozumí internetu, neumí jej ovládat,⁴² přitom jde o nástroj, který je ideální například pro hledání zaměstnání nebo získávání informací obecně.

Právě proto, aby k takovýmto situacím nedocházelo, je zřízeno výstupní oddělení, kde by se odsouzení ve VT měli ve spolupráci s odborníky náležitě připravit na propuštění. Je také nutné podotknout, že toto oddělení je vhodným nástrojem pro začlenění, ale vždy záleží hlavně na samotném postavení odsouzeného, na jeho snaze na nápravě na postoj společnosti k němu, na tom jestli osoba má rodinu, přátelé, práci.

⁴⁰ Bělíková, P., Jak funguje výstupní oddělení. České vězeňství. roč. 2012, č. 1. s. 16–17. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2013/CV_1_2013.pdf

⁴¹ Indra, V., Výstupní oddělení věznice vstupní brána do nového života. Online. Heřmanice, 2007 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-hermanice-73/informacni-servis-1578/aktuality-189/vystupni-oddeleni-veznice-vstupni-brana-do-noveh-3153>

⁴² Jilek, M., Nové nástupní a výstupní oddělení ve valdické věznicí. České vězeňství. roč. 2005, č. 1, s. 5. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2005/cv01-2005.pdf

2.2 DOPAD AMNESTIE NA OSOBY VE VTOS

Amnestie neboli zapomenutí, je rozhodnutí prezidenta, který na základě svého práva daného Ústavou rozhodne o hromadném, úplném nebo částečném prominutí trestu, a zároveň o zahrazení odsouzení pro trestný čin.⁴³

Poslední rozsáhlá amnestie byla vyhlášena 1. 1. 2013 prezidentem České republiky Václavem Klausem. Po vyhlášení byla vytvořena pracovní skupina ve složení prvního náměstka ministra spravedlivosti, generálního ředitele VS ČR, nejvyššího státního zástupce a předsedy kolegia předsedů krajských soudů. Probíhala soudní rozhodnutí u každého případu, na které se amnestie vztahovala. Těmi jsou nepodmíněné tresty do jednoho roku, zbytky trestů pro osoby starší 75 let, jestliže tedy trest nebyl vyšší než deset let, dosud neskončená stíhání, která se řeší déle než osm let a se sazbou do deseti let, zbytky trestů pro osoby nad 70 let, jestliže trest nebyl vyšší než tři roky. V těchto případech se nesmí jednat o násilné trestné činy a omilostněný nesmí být recidivista odsouzený v posledních pěti letech za jiný TČ.^{44 45}

Propuštěných osob na amnestii bylo celkem 6 443, a to ke dni 4. 3. 2013.⁴⁶

Největší nápor propuštěných vězňů zažily sociální odbory, úřady práce a azylové domy.

Pro většinu vězňů a jejich nejbližší to byla událost radostná, pro některé vězně to byla zpráva šokující. Největší problém spatřuji v tom, že v případě vyhlášení amnestie jsou vězni někdy i do několika dnů propuštěni na svobodu a na to nemusí být vězeň, a v některých případech ani rodina, připravena.

Jestliže propuštěná osoba nemá dostatek finančních prostředků na dopravu do místa svého trvalého bydliště, poskytuje v takovýchto případech vězeňská služba finanční příspěvek a

⁴³ Volně přeloženo podle: Wikipedia. Amnestie. Online. 2013. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Amnestie>

⁴⁴ Volně přeloženo podle: Wikipedia. Amnestie. Online. 2013. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Amnestie>

⁴⁵ Čechová, Š., Amnestie prezidenta republiky: Začaly přípravy propuštění vězňů v rámci amnestie. Online. Praha, 2013 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/amnestie-prezidenta-republiky-10609>

⁴⁶ Informace k amnestii. Online. Praha, 2013 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: http://www.vscr.cz/vyhledavani?fulltext_search=amnestie&search=vyhledat&dokumenty=2

ten by pak měl být splacen. Dále může poskytnout stravu na delší cestu do místa svého trvalého bydliště a v případech, kdy vězněná osoba nemá vlastní vhodný civilní oděv, vězeňská služba dle možností oděv zapůjčit.

Propuštění nejčastěji žádají o podporu v nezaměstnanosti, tuto podporu získají ti, kteří v posledních dvou letech odpracovali alespoň dvanáct měsíců. Jestliže nemají nárok na dávku v nezaměstnanosti, musí žádat o dávky hmotné nouze.⁴⁷

Životní situace po propuštění z důvodu amnestie prezidenta republiky, která byla nečekaná a rychlá, mohla odsouzeným komplikovat život, a to především v případech, kdy nemají rodinu nebo přátele, kteří by jim pomohli zejména v těžkých začátcích.

⁴⁷ Hányš, R., Propuštění na amnestii se hlásí na úřadech, ale práci nejspíš nenajdou. Online. 2013. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: http://olomouc.idnes.cz/propusteni-vezni-praci-nenajdou-dou-/olomouc-zpravy.aspx?c=A130104_1872991_olomouc-zpravy_kol

3. PROPUŠTĚNÍ Z VTOS

Propuštění z VTOS je očekávanou událostí pro většinu vězňů a jejich blízkých. Můžeme se ale setkat s případy, kdy negativní vliv prizonizace osobu změní natolik, že není schopný samostatného fungování ve společnosti, je mu bližší život ve věznici a toto místo považuje za svůj domov. Pokud je osoba schopna se začlenit do civilní společnosti bez následků prizonizace, může se potýkat s dalšími problémy nejrůznějšího druhu.

3.1 PROBLÉMY SPOJENÉ S PROPUŠTĚNÍM Z VTOS

Většina propuštěných vězňů musí řešit nejrůznější problémy, které nebyli schopni vyřešit před odsouzením a které se v horším případě nahromadily ve VT. Po propuštění na ně padne tíha všech problémů a starostí, které svým způsobem ve věznici nemuseli nebo nemohli řešit.

Mezi nejčastější komplikace po propuštění z VT patří:

- Zaměstnání
- Bydlení
- Rodinné vztahy
- Závislosti
- Finanční závazky
- Zdravotní potíže
- Negativní vliv prizonizace
- Opětovný styk propuštěného s podsvětím

Propuštění z VT je pro osobu, která byla několik měsíců nebo let ve vězení, stresující událostí. Polovina úspěchu pro zdárné začlenění do společnosti je rodina a přátelé, kteří propuštěného především finančně podpoří. Finanční základ je nepostradatelnou potřebnou součástí, mimo jiné například pro dopravu do svého bydliště. Jestliže propuštěný vězeň

nemá nikoho, kdo by mu finančně pomohl, ve svém okolí a nemá finanční částku na úložném, může VS poskytnout finanční příspěvek do výše 2000 Kč.⁴⁸

První kroky po propuštění směřují ve většině případů na Úřady práce (dále jen ÚP), kde je vhodná registrace uchazeče o zaměstnání. Mimo využití volných pracovních příležitostí a rekvalifikací se registrováním osoba vyhýbá případným nedoplatkům na sociálním a zdravotním pojištění. Tyto poplatky jsou za něj placeny po dobu kdy je nahlášen na ÚP. Na registraci na ÚP se také vážou případné další sociální dávky.

Je na místě zažádat o mimořádnou okamžitou pomoc, tato dávka pomoci v hmotné nouzi je jednorázová a je ve výši 1000 Kč, žádá se na obecním úřadě obce s rozšířenou působností. Jestliže se propuštěnému vězni nedaří sehnat zaměstnání, je vhodné napsat žádost řediteli věznice o prominutí povinnosti uhradit náklady výkonu trestu odnětí svobody. K žádosti je potřebné doložit rozhodnutí o zařazení do evidence ÚP, rozhodnutí o přiznání sociálních dávek včetně jejich výše. Je vhodné, aby propuštěný vězeň z VTOS, co nejdříve zažádat o zahlazení odsouzení. Bezúhonnost je jedna z častých podmínek zaměstnavatelů při nabídkách zaměstnání. Z tohoto důvodu se zaměstnání pro osoby se záznamem v rejstříku trestu hledá velmi složitě. Zaměstnavatelé zpravidla dávají přednost zaměstnávání bezúhonných osob.⁴⁹

Existují ale organizace, které se zabývají propuštěnými vězni a snaží se jim při hledání zaměstnání pomoci. Jedna z těchto organizací se nazývá Rubikon.

Rubikon je nestátní a nezisková organizace, která působí v oblasti prevence kriminality a zabývá se začleňováním osob s kriminální minulostí do společnosti.

Služby poskytuje v regionech Praha, Karlovarský kraj, Ústecký kraj a Středočeský kraj.

Tato specializovaná pracovní agentura poskytuje také bezplatné služby pracovního poradenství, pomáhá při vypracování životopisů a připravuje na pracovní pohovor.

⁴⁸ Hubálek, M., Štěpánková, M., Zamboj, L., Trh práce a diskriminace: Po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Praha, 2008, 69 s. Dostupné z: http://www.poradna-prava.cz/folder05/blok_all_kor2.pdf

⁴⁹ Hubálek, M., Štěpánková, M., Zamboj, L., Trh práce a diskriminace: Po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Praha, 2008, 70 s. Dostupné z: http://www.poradna-prava.cz/folder05/blok_all_kor2.pdf

Zaměstnavatelům nabízí vhodný výběr uchazečů a úzkou spolupráci od prověřování kandidátů a přijímacích pohovorů až po podporu během prvních měsíců v zaměstnání. Aktuální informace s nabídkami práce je možné najít přímo na internetových stránkách organizace.⁵⁰

Jestliže vězeň má rodinné zázemí a má se po propuštění kam vrátit, je to zcela jistě významná výhoda oproti osobám, které rodinu popř. přátele nemají. V případě, že na propuštěné osoby nikdo nečeká, musí se tato osoba zcela spolehnout sama na sebe a na pomoc neziskových a jiných organizací. Častokrát se tyto osoby uchylují do nocleháren, azylových domů nebo ubytoven. Mezi nejznámější neziskovou organizací, která mimo jiné poskytuje i služby nocleháren lidem propuštěným z VT, patří například Armáda spásy.⁵¹

O důležitosti dobrých rodinných vztahů jsem psala několikrát. Jestliže vězeň má rodinnou podporu ve vězení, určitě ji bude mít i na svobodě. Nejtěžší zkoušku musí podstoupit manželky na rodičovské, popř. mateřské dovolené. Po dobu VT partnera jsou odsouzeny pouze samy na sebe a pomoc státu, rodiny, popřípadě přátel. Je to úloha zcela jistě velmi náročná, nejen z hlediska výpadku finančního příjmu, ale také z toho důvodu, že jeden z rodičů ve výchově chybí. Pro dítě, které má jednoho z rodičů ve vězení, je situace obzvláště náročná a z těchto dětí se stávají tzv. „zapomenuté děti“, a to především proto, že část veřejnosti, ale i odborníků má názor, že pro dítě není dobré udržovat vztah s rodičem, který je „kriminálník“. Horší situace nastává v případě, kdy dítě nebo děti vychovává pouze matka (popř. otec), která musí nastoupit do VT. Experti mají pro rostoucí počet žen za mřížemi vysvětlení takové, že se ženy, častokrát samoživitelky, snaží zvýšit životní standard rodiny, půjčují si a pak nejsou schopni splácet dluhy.

To, že je matka nebo otec ve vězení, poznamená celou rodinu, ale především dítě. Podle psychologické studie zhruba tři čtvrtiny dětí, jejichž rodič je ve VT, mají problémy se spaním, obtížně se koncentrují a mají příznaky deprese, typické znaky pro prožitě

⁵⁰ Jsem zadlužen: Máte dluhy a bojíte se, že je nezvládnete řešit?. Online. 2012 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.rubikoncentrum.cz/hledam-pomoc-jsem-zadluzen.php>

⁵¹ Vězeňská péče: Jak pracujeme. Online. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.armadaspasy.cz/praha/vezenska-pece?strana=jak-pracujeme>

trauma.⁵² Ženy ve věznici Světlá nad Sázavou mohou vychovávat dítě ve specializovaném oddělení do věku tří let dítěte. Zajímavým poznatkem je, že recidiva u těchto žen, které se můžou starat o své děti ve VT, je minimální. Dle slov Ing. Evy Hodné se za dobu deseti let, kdy se na specializovaném oddělení vystřídalo téměř 113 žen, vrátily pouze dvě ženy do VT.⁵³ Rodina je pro převážnou část odsouzených motivátorem a určitým závazkem.

Problémem a častokrát důvodem, proč jsou lidé ve VT, bývají závislosti. Především jsou to závislosti na omamných a psychotropních látkách a trestná činnost (dále jen TČ) spojená s používáním a distribucí omamných a návykových látek nebo jiná trestná činnost spojená s užíváním návykových látek jako jsou například krádeže.

Počet TČ spáchaných v souvislosti s používáním a distribucí omamných a návykových látek v roce 2012 byl 2561 (muži i ženy)⁵⁴ (viz příloha č. 4). Ve VT mají odsouzení závislí na drogách možnost navštěvovat specializované programy, kde je probírána drogová problematika.

Po propuštění je nutné především to, aby se osoby s trestní minulostí nepohybovaly v prostředí, které úzce souviselo s jejich předchozí trestnou činností.

3.2 POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE

Ve VT funguje penitenciární péče o vězně především prostřednictvím programu zacházení, který by měl odsouzeného všestranně zaměstnat a snažit se o jeho nejlepší přípravu na propuštění.

Postpenitenciární péčí je myšlena především pomoc propuštěným vězňům tak, aby se co nejlépe zapojili do běžného občanského života. Je to tedy oblast sociální péče a je

⁵² Derzsiová, A., Děti ve vězení. Online. 2007 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10318730018-polosero/212562222000003-polosero-deti-ve-vezeni/>

⁵³ Děti ve vězení. TV. ČT 2. 2012, 18:21. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10318730018-polosero/212562222000003-polosero-deti-ve-vezeni/>

⁵⁴ Statistická ročenka 2012. Praha: odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2013, s. 86. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spravn%C3%AD/statistiky/Statistické%20ročenky/Ročenka%202012.pdf

zaměřena na osoby, u kterých proběhlo trestní řízení, VTOS, ochranné léčení nebo ochranná výchova. Zaměřuje se hlavně na prevenci recidivy dalších TČ.⁵⁵

Z výzkumu IKSP v roce 2011, Kriminální recidiva a recidivisté, poznatky z praxe PMS (dále jen PMS) a nevládních organizací: Nejčastější důvody pro recidivu páchaní trestné činnosti:

- předluženost
- absence zaměstnání a pracovních návyků
- závislosti

V rámci postpenitenciární péče je osobám poskytnuta pomoc v oblasti:

- pracovní uplatnění
- zajištění vhodného ubytování
- opětovné začlenění do společnosti
- finanční podpora
- poradenské působení v oblasti sociálně-právní⁵⁶

Tyto oblasti jsou nejdůležitější pro úspěšné začlenění do společnosti.

Osoba, která bude mít zajištěné bydlení a zaměstnání, může splácet své dluhy a může se tak pokusit o nápravu a vést řádný život. Jestliže osoba propuštěná z VT na svobodu nemá zaměstnání a v horším případě ani bydlení, je odkázána na pomoc státu a je ohrožena bezdomovectvím, často pak řeší svoji špatnou ekonomickou situaci opětovnou recidivou. Proto je naprosto nezbytná pomoc, ať už ze strany státního nebo nestátního sektoru.

⁵⁵ Černíková, V., Sedláček, V., Základy penologie pro policisty. Praha: PAČR, 2002. 150s.

⁵⁶ Štěrba, V., Penologie. Praha : Armex, 2007. 148s.

3.2.1 Státní subjekty postpenitenciární péče

Do této kategorie lze zahrnout:

- probačního pracovníka
- sociálního pracovníka
- sociálního kurátora pro dospělé/mladistvé

Probační pracovník

Probace z latinského slova znamená ověřování, zkoušení. Na základě rozhodnutí soudu probační pracovník organizuje a vykonává dohled nad obviněným, kontroluje VT nespojený s odnětím svobody včetně uložených povinností a omezení, sleduje chování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z VTOS, dále poskytuje individuální pomoc obviněnému a působí na něj tak, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.⁵⁷

Pracovník PMS provádí dohled nad klientem a poskytuje mu pomoc při řešení nejrůznějších životních otázek, popř. poskytne kontaktní údaje na kompetentní organizace, které mohou klientovi pomoci. Úředník by měl klienta motivovat k řešení problémů související s TČ (náhrada škody, urovnání s poškozeným).⁵⁸

Způsob dohledu se stanovuje na základě probačního plánu dohledu, který je sestavován probačním úředníkem ve spolupráci s odsouzeným. Tento plán obsahuje četnost osobních

⁵⁷ Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

⁵⁸ Probace, dohled nad podmíněně odsouzeným Probační a mediační služba České republiky. Online. 2008 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/probace-dohled-nad-podminene-odsouzenymi/>

setkání, místo setkání a jakým způsobem bude osoba plnit povinnosti a omezení uložená soudem v rámci dohledu. V plánu je také stanoveno, jakým způsobem se postupuje, jestliže obviněný neplní podmínky dohledu.⁵⁹

Postup při zahájení spolupráce s pracovníkem PMS

Spolupráce může být zahájena už během VTOS, kdy spolupráce probíhá půl roku před podmíněným propuštěním na základě podání podnětu ze strany odsouzeného k zahájení spolupráce. Spolupráce mezi klientem a pracovníkem je v tomto případě založena na dobrovolnosti.⁶⁰

Jestliže soud rozhodne pachatele z VTOS propustit na svobodu za podmínky, že odsouzený dá své slovo (tzv. parole) podrobit se po určité období určitým podmínkám, zkontaktuje se s pracovníkem PMS nebo odsouzeného PMS písemně kontaktuje a pozve k osobnímu jednání. Úředník je povinen zajistit si potřebné dokumenty, které souvisí s klientem. Je to například rozsudek, pověření od soudu, výpis z rejstříku trestu a jiné dokumenty.

Nejen při prvním kontaktu s klientem (odsouzeným) je nutné, aby byl úředník profesionálem a podle toho s klientem jednal. Neměl by si vytvářet předsudky a měl by s klientem jednat důstojně. Během první schůzky je klient informován o podmínkách dohledu. Veškeré informace jsou uveřejněny v poučení o výkonu dohledu, které klient i úředník podepisuje a které si v druhém písemném vyhotovení klient odnáší s sebou.

Povinnosti klienta a pracovníka PMS

Povinnosti klienta

Dle zákona č. 40/2009 Sb., má klient povinnost:

- spolupracovat s PMS a plnit probační plán dohledu

⁵⁹ Integrace pachatele, Participace poškozeného, Ochrana společnosti. Online. 2008 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: https://www.pmscr.cz/images/clanky/PMS_letak_ng_DOHLED_cz.pdf

⁶⁰ Štern, P., Ouředníčková, L., Doubravová, D., Probace a mediace: Možnost řešení trestných činů. Praha: Portal, s.r.o., 2010, s. 105.

- dodržovat předem stanovené termíny pro setkání s pracovníkem PMS
- informovat o všech důležitých a podstatných událostech, jako je pobyt, zaměstnání atd.
- umožnit vstup do místa bydliště, kde se zdržuje

Povinnosti pracovníka PMS:

- vykonávat dohled v souladu s probačním plánem a tento plán aktualizovat
- podávat informace soudu v případě závažného nebo opakovaného porušení probačního plánu
- jedenkrát za šest měsíců (pokud soud nestanoví jinak) zpracovat zprávu o průběhu výkonu dohledu

Podstatné je to, aby pracovník klienta motivoval k řešení jeho problémů, k tomu aby svoje záležitosti byl schopen řešit sám a bez střetů se zákonem.

PMS spolupracuje se soudy, státním zastupitelstvím, Policií ČR, s úřady, medicínskými zařízeními, s organizacemi pro zaměstnávání a řešení zadluženosti a se širokou škálou státních i nestátních organizací.⁶¹

Sociální pracovník

Sociální pracovník je zaměstnancem Vězeňské služby ČR, který v průběhu pobytu ve VTOS vězně připravuje na návrat do společnosti a o odsouzeném zpracovává potřebné informace, jaké jsou například sociální anamnéza (vztahy, vyzrállost, rodina, výchova atd.) nebo životní styl odsouzeného, který byl směřodatný v jeho sociálním vývoji. Sociální pracovník mimo jiné spolupracuje se sociálním kurátorem.⁶²

⁶¹ Štern, P., Ouředníčková, L., Doubravová, D., Probace a mediace: Možnost řešení trestných činů. Praha: Portal, s.r.o., 2010, s. 71–86.

⁶² Muhlpaehr, P., Sociopatologie. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 196 s.

Sociální kurátor pro dospělé

Sociální kurátor se zabývá sociální prací ve vztahu k osobám ohroženým sociálním vyloučením. Osoby ohrožené sociálním vyloučením jsou lidé žijící na hraně chudoby a nemají především dostatek finančních prostředků k důstojnému životu. Nejedná se pouze o lidi bez domova, závislé na drogách a alkoholu, ale mohou to být i osoby ve všech fázích trestního řízení (ve vazbě, při soudním řízení, ve VTOS) a po propuštění na svobodu nebo osoby které dosáhly zletilosti a byly propuštěny z ústavní či ochranné výchovy.⁶³

Sociální kurátoři působí téměř výhradně na městských úřadech, obecních úřadech s rozšířenou působností nebo při magistrátech na odděleních sociální prevence.

Spolupráce mezi kurátorem a propuštěným z VTOS je založena na kontinuální sociální péči. Cílem je navázání socioterapeutického vztahu a působení tak na osobnost klienta a její upevňování, popřípadě vytvoření pozitivního vztahu k okolí.⁶⁴

Činnost sociálního kurátora:

- poskytování potřebných informací
- obnova vztahu s jejich okolím
- příprava plynulého přechodu klienta do života a nápomoc při adaptaci (např. léčebny, věznice)
- vyhledává zájemce o sociální služby v přirozeném prostředí
- vyjednávání v zájmu klienta, v záležitostech spojených s ubytováním, zaměstnáním, zdravotním a materiálním zabezpečením
- v případě zájmu klienta je kurátor přítomen při různých jednáních
- v oprávněných případech rozhodne o přiznání mimořádné okamžité pomoci

⁶³ Oddělení sociální prevence a pomoci: činnost a nabídka pracoviště. Online. Brno: Magistrát města Brna, 2013 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://www.brno.cz/?id=4460525>

⁶⁴ Gojová, A., a kol. Příručka pro metodiky sociální prevence a sociální kurátory. Ostrava: Ostravská univerzita, 2007. 26 s.

- spolupráce s rodinami klientů, se soudy, s PČR, VS ČR, PMS a dalšími státními i nestátními organizacemi
- mapuje, analyzuje, vyhodnocuje⁶⁵

3.2.2 Nestátní subjekty postpenitenciární péče

Nestátní subjekty postpenitenciární péče lze rozdělit na charitativní, občanské a církevní sdružení. Pro osoby v tíživé životní situaci, což VTOS nebo období po propuštění z vazby nebo VTOS bezesporu je, existuje možnost u některých z organizací požádat o pomoc, a to ať už se jedná o otázky ubytování, uplatnění v zaměstnání, právní či duchovní radu, nebo o pomoc při oddlužování a řešení široké škály problémů, se kterými si klient neví rady.

Do kategorie nestátních subjektů postpenitenciární péče lze zařadit celou řadu spolků, obecně prospěšných společností, nadací a církevních organizací, mezi nejvýznamnější patří:

- Charita Česká republika
- Armáda spásy
- Český červený kříž
- Podané ruce
- Za Branou
- Lighthouse
- Liberty People
- Maharal

⁶⁵ Gojová, A., a kol. Příručka pro metodiky sociální prevence a sociální kurátory. Ostrava: Ostravská univerzita, 2007. 13–14 s.

Charita Česká republika

Je nestátní neziskovou organizací a součástí římskokatolické církve. Poskytuje pomoc lidem v nouzi, přičemž vychází z křesťanských principů. Osobám po propuštění z věznice nabízí Charita svou síť odborných sociálních poraden a zařízení pro lidi bez domova a pro mladistvé do 26 let nabízí speciální služby (domy na půli cesty, nízkoprahová centra).

Diecézní charita České Budějovice pomáhá i těm, co jsou ve VTOS, a to programem vězeňská korespondence. Smysl této činnosti je doprovázet vězně během těžkého období ve vězení. Cílem je vězně motivovat a zvyšovat jeho šanci na znovu integrování do společnosti. Dopisovatelé vystupují anonymně a píšou si s vězni, kteří nemají nikoho, s kým by udržovali písemný kontakt.⁶⁶

Armáda spásy

Slogan vystihující podstatu činnosti Armády spásy je „Srdce Bohu, ruce lidem”.

Armáda spásy je součástí všeobecné křesťanské církve a nabízí duchovní a sociální pomoc. Pořádá pravidelné návštěvy s obviněnými a odsouzenými. Pořádají se setkání kaplanů se záměrem informovat duchovní i zaměstnance o možnostech vzájemné spolupráce. Některým osobám propuštěným z VT zajišťuje, popř. doporučí ubytování v azylových domech Armády spásy.⁶⁷

Český červený kříž

Působí v oblasti humanitární, zdravotní, sociální a zdravotně-výchovné. Úkoly plní na základě všeobecně prospěšné činnosti. Dobrovolníci organizují pečovatelskou službu, pomoc ohroženým skupinám obyvatelstva, akce pro postižené, staré a nemocné osoby, k dispozici má ošacovací střediska a vykonává širokou škálu prospěšných činností.⁶⁸

⁶⁶ Charita. Online. 2013 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.charita.cz>

⁶⁷ Armáda spásy. Online. 2013 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.armadaspasy.cz/o-nas>

⁶⁸ Červený kříž. Online. 2013 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: http://www.cervenykriz.eu/cz/cz_root.aspx

Podané ruce

Poskytují pomoc a podporu lidem v náročných životních situacích. Snahou organizace Podané ruce je hledat a vytvářet cesty k sociální, zdravotní i osobní stabilizaci klientů. Podané ruce poskytuje službu drogově závislým osobám ve vazbě a ve VTOS, a to kontaktováním těchto osob a následnou spoluprací při motivování klienta k abstinenci během pobytu ve vězení a dále i na svobodě.

Spolupráce může probíhat jako individuální terapie a poradenství, krizová intervence, sociální poradenství, vzdělávací a informační podpora, skupinové terapie, po VTOS zprostředkování detoxu a léčby, rodinným příslušníkům je poskytováno informační a poradenské služby, připravují klienta na propuštění, na jednání s úřady a jinými organizacemi.⁶⁹

Za Branou

Je občanské sdružení pomáhající osobám ve vazbě, VTOS a především propuštěným vězňům. Organizace sdružuje členy, kteří mají snahu pomáhat osobám v těchto situacích, a zároveň pomáhá rodinám obviněných nebo odsouzených, které jsou častokrát ve velmi nepříznivých situacích.

Organizace Za Branou aktivně působí na poli problematiky vězeňství. Pravidelně pořádá osvětové a vzdělávací akce. Byla vytvořena Svépomocná skupina blízkých a rodinných příslušníků lidí ve vězení. Do této skupiny je možné přijít ve chvílích, kdy se osoba blízká ocitla ve vězení a rodina si neví rady nebo je možné přispět svými poznatky s touto problematikou. Setkání probíhají v určitých intervalech v Praze, účast je bezplatná a účelem setkání je navzájem si poradit, sdělit získané informace, možnosti a zkušenosti. Je pravdou, že lidé se stejnými problémy si můžou navzájem lépe pomoci.

Dále občanské sdružení připravilo projekt „Společně pro rodinu“, cílem je pomoc osobám, které se starají o dítě, jehož otec nebo matka jsou ve VTOS, a podpora kontaktu mezi dětmi a rodiči. Pomoc je řešena formou cestovního do vzdálených věznic pro osoby v

⁶⁹ Podané ruce. Online. 2013 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.podaneruce.cz>

hmotné nouzi. Cestovné je poskytováno na setkání svépomocné skupiny do Prahy a zpět a poštovní známky pro písemný kontakt mezi dítětem a rodičem ve VTOS.⁷⁰

Lighthouse

Hlavním cílem občanského sdružení Lighthouse je pomoc osobám ve VTOS a jejich rodinám a blízkým. Snaha je zlepšení komunikace mezi VS ČR, soudy a dalšími orgány státní správy. Podává pomocnou ruku při řešení problémů spojených s vazbou a VTOS.

Činnost organizace je rozdělena do několika kategorií:

- Výkon vazby a trestu
- Podmínečné propuštění
- Návrat do běžného života
- Projekty a spolupráce
- Lidská práva
- Poradna

Zástupce organizace lze kontaktovat na některé z poboček v Praze, Brně, Českých Budějovicích, v Mostě nebo v Kroměříži.⁷¹

Liberty People

Toto občanské sdružení usiluje o snižování recidivy a prevence kriminality, v případech alternativních trestu vykonává nad propuštěnými kontrolní činnost, poskytuje právní pomoc a právní poradenství, řešení dluhové problematiky a jednání s věřiteli a

⁷⁰ Za branou. In: Online. 2013 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.zabranou.cz>

⁷¹ Os-lighthouse. Online. 2013 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.os-lighthouse.cz>

poškozenými. Sdružení spolupracuje s orgány státní správy a ostatními organizacemi. O pomoc může požádat kdokoliv, především obviněný, odsouzený nebo příbuzní.⁷²

Maharal

Organizace Maharal se snaží snižovat recidivu a pomáhá osobám ve VTOS. Tato organizace zastupuje především ty odsouzené, kteří finančně podpoří činnost sdružení.

⁷² LIBERTY PEOPLE. Online. 2013 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.libertypeople.cz>

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 CÍL VÝZKUMU

Cílem výzkumu je seznámit čtenáře s oblastí vězeňství v širším měřítku a z více úhlů pohledu a interpretovat odpovědi na základní otázky v problematice VTOS a přípravy osoby ve VT na propuštění. Cílem není verifikace pravdy, což znamená ověřování hypotéz, výroků či argumentů, ale vytvoření hypotézy či teorie, která se v dalším výzkumu může případně testovat.

4.1 VÝZKUMNÉ OTÁZKY

4.1.1 Hlavní výzkumná otázka

Výzkumným problémem bude zjistit a analyzovat jak efektivní jsou přípravy osob ve vězení na propuštění z VTOS.

4.1.2 Dílčí výzkumné otázky

Je doba, kterou vězni stráví ve VTOS efektivně využita?

Je postavení pomáhajících organizací ve VT účinná a mezi vězni přijímaná?

Je příprava na propuštění dostatečná?

Jsou nějaké další možnosti, jak lépe vězně připravit na návrat z VTOS?

Se kterými nejčastějšími problémy se vězeň potýká?

4.2 VÝZKUMNÝ VZOREK

Pro svůj výzkumný vzorek jsem oslovila zástupce nestátních organizací, pracovníky vězeňské služby, osoby, u kterých vím, že jejich osoby blízké jsou ve VT, jednoho vězně, jednoho propuštěného vězně (viz níže – informační údaje o respondentech). Všichni oslovení, až na zástupce nestátních organizací, mně kladně potvrdili součinnost při rozhovoru. Měla jsem tedy k realizaci rozhovorů celkem šest respondentů. Všichni oslovení respondenti jsou účelově vybraní a obeznámení s danou problematikou. Každý z respondentů má vlastní zkušenosti s problematikou vězeňství z různých úhlů pohledu, tudíž odpovědi nejsou pouze jednostranným názorem. Jinak situaci vidí vězeň a jinak propuštěný vězeň nebo osoba blízká či pracovník věznice.

Informační údaje o vybraných respondentech

postavení	věk	stav	poznámka
vězeň	47	rozvedený/svobodný	ve VTOS zaměstnán
propuštěný vězeň	24	svobodný	brigády
osoba blízká 1	27	vdaná	zaměstnaná
osoba blízká 2	35	svobodná	OSVČ
pracovník VS 1	33	svobodný	zaměstnaný
pracovník VS 2	27	svobodný	zaměstnaný

Vězeň - Je 47letý muž, rozvedený a svobodný, ve VTOS je podruhé. Podruhé je také odsouzen za nedovolenou výrobu a přechovávání omamných jedů. Souzen byl za trestný čin ve kvalifikované skutkové podstatě, neboť byl za stejný trestný čin v posledních třech letech již jednou odsouzen, za tento opakovaný trestný čin mu mohl soud uložit nepodmíněný trest odnětí svobody na dvě léta až deset let, odsouzen byl k nepodmíněnému trestu odnětí svobody ve výši čtyři roky. Ve VTOS zaměstnán a aktivně se zúčastňuje nabízených aktivit jako je Zastav se, zamysli se a změň se, Detoxikační program aj.

Propuštěný vězeň – Je 24letý muž, svobodný, žije v podnájmu a vydělává si pomocí brigád. Ve VTOS byl poprvé a odsouzen byl za ublížení na zdraví, ve VTOS strávil 23 měsíců.

Osoba blízká 1 – Je 27letá žena, vdaná, zaměstnaná a ve VTOS navštěvuje osobu blízkou.

Osoba blízká 2 – Je 35letá žena, svobodná, OSVČ a ve VTOS navštěvuje osobu blízkou.

Pracovník VS 1 – Je 27letý muž, svobodný, pracuje ve VS jako strážný necelých šest let.

Pracovník vězeňské služby 2 – Je 33letý muž, svobodný, pracuje ve VS jako strážný přes šest let.

4.3 METODOLOGIE

Pro výzkum jsem zvolila kvalitativní metodu, a to především z toho důvodu, abych lépe pochopila problematiku vězeňství a pomoci polostrukturovaného rozhovoru snáze poznala pocity a osobní názory osob, které se určitým způsobem podílí na začleňování osob po VTOS do společnosti. Kvalitativní metoda se opírá o indukci (*z řečtiny = navedení*). Indukcí je myšleno zkoumání zkušenosti nebo způsob konstrukce hypotézy ze získaných faktů. Obecně je indukci míněno usuzování od jednotlivého na obecné, popřípadě jde o poznání, které vychází z empiricky zjištěných faktů a dospívá k obecným závěrům.

Dále je indukci možné rozdělit na úplnou a neúplnou. Neúplná indukce má pouze pravděpodobný charakter, a to z toho důvodu, že nejsou známy všechny prvky nebo fakta, ale pouze některá, z nichž usuzujeme na obecný závěr.⁷³ Dále je nutné zdůraznit, že kvalitativní metoda není založena na numerologickém šetření, tudíž cílem je odкрыtí významu informací a vytváření teorií.

4.4 PRŮBĚH SBĚRU DAT

Po vytipování vhodných respondentů jsem sestavila seznam otázek, jelikož mají respondenti různé postavení ve vztahu k výkonu trestu, otázky musely být sestaveny odlišně, ale zároveň s podobnou problematikou, tak aby se získaný materiál mohl dále analyzovat.

S jednotlivými respondenty byla sjednaná schůzka převážně v restauračních zařízeních a v několika případech v domácím prostředí tazatele. Restauranční prostředí bylo vybráno z hlediska dostupnosti respondentů a místo bylo vybráno v nerušené části.

Všichni respondenti byli seznámeni s problematikou, souhlasili se zaznamenáváním na diktafonové zařízení, v některých případech si respondent nepřál určitou část výpovědi dávat do přepisu. Rozhovory probíhaly v příjemném nenuceném duchu. Každý

⁷³ Wikipedia. Online. 2014 [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Logick%C3%A1_indukce

z respondentů se vyjádřil dle svých možností, nijak jsem do výpovědi dotazovaného nezasahovala a z velké části jsem nechávala rozhovorům volný průběh. Převážně u všech respondentů byl aktivní zájem, jen u jednoho respondenta jsou odpovědi strohé. Je ale nezbytné zdůraznit, že každý je individuální osobností s různým charakterem, vyjadřovacími schopnostmi a potřebami. V tomto konkrétním případě je nutné podotknout, že zmiňovaný respondent je propuštěným vězněm z VTOS, což může znamenat, že kladené otázky mohly připomenout ne příliš šťastné období života.

Rozhovory s jednotlivými respondenty jsem nahrávala na diktafon a poté přepisovala do textové podoby. Volbu zvukového nahrávání jsem preferovala z toho důvodu, abych se mohla zcela soustředit na respondenta a nezabývala se psaním zápisu. Všichni respondenti s nahráváním souhlasili. Po přepsání do textové podoby jsem záznam smazala.

Jako největší komplikací při sběru dat byla časová náročnost nejen při získávání rozhovoru, což obnášelo přípravu otázek, sjednání schůzky, cesta strávená na místo setkání, čas při realizaci rozhovoru, ale i přepis záznamu, seznámení s materiálem a jeho analyzování.

4.5 ANALÝZA DAT

Postup pro analýzu kvalitativních dat byl následovný, odpovědi od respondentů byly kategorizovány do jednotlivých oblastí, které byly stanoveny dle výzkumných dílčích otázek, dále byly k jednotlivým kategoriím přiřazeny vhodné odpovědi od respondentů a nakonec byla provedena následná analýza.

4.6 APLIKACE A VÝSLEDKY VÝZKUMU

Otázka:

Je doba, kterou vězni stráví ve výkonu trestu odnětí svobody, efektivně využita?

Odpovědi:

Vězeň: Ráno v 5:45 hod. máme budíček, 6.00–7.00 hod. snídane, potom různé aktivity, většinou spaní a koukání na TV, mezi 11.00–13.00 obědy, pak různé aktivity, programy... Já pracuji, chodím na šipky, čtu, chodím hrát nohejbal a to je zhruba všechno.....

Propuštěný vězeň: V 6.00 hod. bývá budíček, hygiena, snídane... Já jsem vždycky spal do „sčítáků“, což bylo do 7.30 hod. a pak jsem si šel zase lehnout... v 11.00 hod. oběd, v 15.30 hod. koupání, 16.00 hod. večere, a v 18.00 hod. a 19.30 hod. sčíták....

Osoba blízká 1: Myslím, že možnosti vězni mají, můžou sportovat, zúčastňovat se různých aktivit, kroužků atd., ale upřímně si myslím, že volnočasové aktivity jsou omezeny především na sledování televize a hraní fotbalu nebo jiné podobné fyzické aktivity. Osoba, kterou navštěvuji, mně řekla, že nejpoblárnější je koukání na televizi a spaní, což si myslím, že není úplně správné.

Osoba blízká 2: Nemyslím si, že by čas byl využit efektivně, měli by pracovat co nejvíce a povinně se vzdělávat....

Pracovník věznice 1: Někteří svůj volný čas tráví v práci, ale to není umožněno všem odsouzeným, někteří se věnují zdokonalování svých znalostí, např. z cizích jazyků, modelářství, a různých jiných kroužků, ale podle mého názoru většina vězňů svůj volný čas netráví moc efektivně.

Pracovník věznice 2: Záleží na trestu a typu věznice....., vesměs se jedná o sportovní aktivity, zahrádkářství, mše (je zde spousta věřících), televize....a co jsem zažil, tak když jsme měli Itala, tak on učil vězně italsky... Vždy záleží na vězni.....je to o lidech.... Taky záleží na tom, jaký vězeň měl životní styl venku...pokud žil v nějaké komunitě (např. feťáků) a něco jiného je u osoby, která žila relativním normálním životem a udělala chybu, pro kterou se dostane do věznice...Ale jinak je snaha o využití volného času....ležet na posteli 23 hodin není moc záživné....chodí do náboženství, jsou rádi za to, že si popovídají, projdou se atd. Je opravdu rozdíl, jestli člověk přijde z normálního života nebo

z kriminálního prostředí.... tady je důležitý návrat....ten první člověk, se bude chvástat tím, že byl ve věznici, stejně bude dělat to co dřív, bude vyrábět drogy, krást, fetovat....a pochybuju, že se změní....ale ti z druhé kategorie, můžou udělat velkou tlustou čáru a snaží se sekat dobrotu a chtějí pracovat...horší je to se záznamem v rejstříku trestu...

Analýza výsledků:

Den vězně je stanoven podle přesného harmonogramu a volný čas mezi dodržováním povinností je vyplněn dobrovolnými aktivitami. Ve VTOS je poměrně mnoho aktivit, které vězni můžou ve svém volném čase vykonávat. Aktivity jsou různorodě zaměřeny a jsou zcela jistě nepostradatelnou součástí výkonu trestu. Vždy záleží na vězni, do jaké míry se chce do aktivit zapojit a mimo jiné záleží, jaký životní styl vedl před odsouzením. Jestliže vězeň před odsouzením vedl v rámci možností řádný život, pravděpodobně bude aktivity vyhledávat intenzivněji a volný čas bude chtít trávit smysluplněji než osoba, která svůj čas trávila např. u televize. Pokud větší část vězňů dá přednost odpočinku a sledování televize, volnočasové aktivity jako prostředek nápravy postrádají smysl. Bylo by vhodné vězně motivovat a hledat u nich zájem při zapojování do aktivit.

Otázka:

Je postavení pomáhajících organizací ve VT účinná a mezi vězni přijímaná?

Odpovědi:

Vězeň: Znáám Probační a mediační službu. Setkal jsem se s ní, ale nijak jsem to nebral moc vážně.... Chodil jsem na ty pohovory s probačním....Řešil jsem tam dluhy, práci....., ale mně nijak nepomohli, spíš mně tak složenky dala a to je tak všechno....Složenky a zaplat'...no jo, ale když není z čeho, tak těžko můžu něco zaplatit....Já jsem tam vlastně šel poprvý až po dvou letech na tu Probační, až mě PČR zatkla na ulici a dali mě na vazbu, když jsem vylezl z vazby, tak jsem tam šel a oni mně řekli, že nic neví...tak jsem se tam už příště nehlásil... O Probačce se jinak dozvíš od sociálního pracovníka nebo psychologa. O jiných organizacích jsem něco slyšel, ale nic moc o tom podrobně nevím.... Od nás služeb PMS někteří využívají... jo, nějaký ty kroky plánují. Co tak vím, tak hodně lidí nadávají na různá omezení, které mají od PMS, musí se pořád hlásit...ale je to určitě hodně individuální, jestli ti vyjdou vstříc...

Propuštěný vězeň: Probační a mediační službu znám, ale nijak jsem nevyužil.... Jednou jsem byl u pracovnice, když jsem chtěl jít na půlku.... ale nebylo to nic pro mě... okamžitě jsem to zrušil, nebylo to na moje nervy.... Ještě znám Podané ruce... vím, že... některá z organizací kamarádovi pomohla na půlku (pozn. podmíněčné propuštění).

Osoba blízká 1: Ano vím o PMS, měli by pomáhat osobám po propuštění z výkonu trestu a v případě podmíněčného propuštění můžou nad propuštěným vykonávat dohled... další organizace například Podané ruce, Armáda spásy...

Osoba blízká 2: PMS pořádně neznám a další organizace, které by mohly pomáhat vězňům, taky ne, ale rozhodně bych za to byla ráda, kdybych se někdo ozval a dal mně informace.

Pracovník věznice 1: Každý týden navštěvuje věznicí probační a mediační úředníci a navštěvují odsouzené. Služeb využívají ti, co o to mají zájem. Jiní zástupci organizací, které s vězňem spolupracují, jsou např. duchovními, kteří chodí do věznice poměrně často.

Pracovník věznice 2: Setkávám se s PMS, ale nijak zvlášť o nich nevím. Doprovázím je do specializované místnosti, kde tito pracovníci jednají s vězni. Pracovníci chodí relativně často, řekl bych 3x týdně. Dále vězni spolupracují především s duchovními....

Analýza výsledků:

Mezi vězni je známá Probační a mediační služba, která by měla pomáhat vězňům ve VTOS. Bohužel ani vězeň a ani propuštěný vězeň s PMS nemá dobré zkušenosti a služeb nijak nevyužil, v obou případech došlo k setkání, ale pravděpodobně zde nebyla další motivace ze strany vězně na spolupráci. Nicméně někteří vězni služeb využívají a výsledky, například v podobě pomoci při podmíněčném propuštění, jsou znát. Mezi další organizace, které aktivně přispívají ke spolupráci s vězni, lze zařadit Podané ruce a duchovenskou službu. Dle teoretické části BP je výčet státních a nestátních organizací mnohem větší, zde se znalost organizací omezuje pouze na PMS, Podané ruce a duchovenskou službu. Možná by byla vhodná větší informovanost o dalších možnostech spolupráce i s jinými organizacemi. Dále by byla na místě větší spolupráce s rodinami odsouzených, organizacemi a věznicí. Opět zde platí pravidlo, že záleží na vězni a na jeho ochotě spolupracovat.

Otázka:

Je příprava na propuštění dostatečná?

Odpovědi:

Vězeň: Asi jo, asi jsem připravován na propuštění. Za pomoci rodiny bych to měl zvládnout... Asi nejdůležitější je sehnat práci, ale předběžně bych něco měl, ale to je těžký odpovídat na tyto otázky, protože nevíš přesně, jak to bude. Myslím, že snaha ostatních spoluvězňů na nápravu je tak 20 %. Těch 80 % to berou tak, jak to je, to není takový strašák to vězení, spousta lidí sedí celý život, pořád se jejich trestná činnost opakuje a pořád se vrací, v podstatě tam potkávaš pořád stejné lidi.... myslím, že spouště z nich to vyhovuje, ten životní styl, některým nic jiného samozřejmě nezbude.....

Propuštěný vězeň: Sociální pracovník chodil, ale já jsem nic nechtěl, jen jsem chtěl vědět, kde je můj kurátor, měl mně po propuštění vyplatit tisíc korun. Jinak snaha na nápravu u spoluvězňů moc není.

Osoba blízká 1: Ve věznici jsou specialisti, kteří mu můžou poradit, ale myslím, že je to málo, myslím, že pracovníci udělají práci, kterou mají stanovenou a víc neřeší, natož po propuštění...., ale taky samozřejmě chápu, že člověk postupem času tak nějak zleniví a přestane být motivován, ono upřímně pracovat s některými vězni určitě není vůbec jednoduché, když to člověk někdy ve věznici vidí, ale na druhou stranu do některých byste to absolutně neřekli, že jsou to vězni.

Osoba blízká 2: Ocenila bych, kdyby někdo z věznice se mnou navázal kontakt, jelikož nevím, jaké jsou možnosti. Nikdo vám jen tak nic neřekne, neporadí, na co se člověk nezeptá, tak neví. Ale to je jak s každým úřadem.

Pracovník věznice 1: Myslím si, že příprava na propuštění z VT je dostatečná. Kdo má zájem se připravovat na život venku, tak tomu je to dostatečně umožněno. Díky programům zacházení a výstupnímu oddělení jsou dostatečně připravováni. Podle mého názoru tomu ale vězni nechávají spíše volný průběh a spouště z nich je to jedno.

Pracovník věznice 2: Zase je to o tom, o jakého jde člověka a jak dlouho je ve výkonu trestu.... No kdybych to řekl v procentech, tak u 30 % je snaha na nápravu....což je hodně málo.....Člověk, který před vězením fungoval normálně a je propuštěn, tak je snaha na nápravu, chce pracovat, žít rodinu, splácet dluhy, užívat si a snaží se zapojit. Druhá věc

je u člověka, který nemá žádné nebo základní vzdělání, nikdy nepracoval nebo pracovat nechce, tak pracovat nebude....a stejně se časem vrátí zpátky, protože se živí tím, co umí, což může být výroba drog, krádeže atd. Záleží prostě na tom, jakou máš možnost, ne pro každého jsou otevřené dveře, systém tě může odmítnout....

Analýza výsledků:

Z výpovědí vězně a propuštěného vězně je znát určitá nejistota z budoucnosti, což je v jejich situaci pochopitelné. Zřejmé je to, že těm, co mají zájem připravovat se na návrat do společnosti, je to umožněno. Alarmující je názor převážně všech respondentů, že snaha na nápravu u vězňů je minimální. U vězně je názor, že snaha je u 20 % vězňů, u pracovníka VS 2, je názor, že snaha je u 30 % vězňů na nápravu, samozřejmě informaci je nutné brát jako subjektivní názor, i přes to nelze přehlédnout určitou podobnost názoru. Obě osoby blízké by ocenily navázání kontaktu s věznicí a lepší spolupráci a možnost informování, zde by byl určitě nutný souhlas vězně. Zařazení rodiny do aktivní spolupráce je dle mého názoru velmi dobrá cesta k úspěšné reintegraci vězně zpět do společnosti.

Otázka:

Jsou nějaké další možnosti, jak lépe vězně připravit na návrat z VTOS?

Odpovědi:

Vězeň: Lépe placená práce, tak aby splatil člověk dluhy. S těma dluhama, je to dost těžký rozhodovat se ke správnému životu.....Jinak bych ani nic navrch nepotřeboval. Chodím do práce a vše co ve věznici šlo a bylo dostupné, jsem absolvoval. Ono taky záleží za jaký TČ jste ve výkonu. Jinak nějaký přehled o možnostech na svobodě mám, ale spíš je to takové zmatené, ještě mám do propuštění daleko, takže jsem nad tím nepřemýšlel. Po propuštění nic nemáš, dají ti 500 Kč cestovné, dobře dělals, tak ti dají třeba 2000 Kč a běž...na úřadech je to někdy problematický, krom té tisícovky, která je daná.... oni tě zahrnou tolika papírama, že to kolikrát každý vzdá a jde si radši něco ukradnout.... Hlavně otupíš, když jsi zavřený, třeba po deseti letech, je svět úplně jinej, nedovedu si představit, jak si takovej člověk vyřizuje papíry.... tam to bez pomoci není možný. Když mě a kámoša poprvé propustili, tak jsem se bál jít koupit lístek do trafiky, báli jsme se lidí, ve věznici je vše nalajnované a všechny tvoje kroky vedou, vlastně časem otupíš...

Propuštěný vězeň: Ocenil bych to výstupní oddělení a lepší jídlo..., ještě nikdy se mně nestalo, abych takto hladověl....

Osoba blízká 1: je nutné je rozvíjet a ukazovat jiný směr například v trávení volného času, myslím, že spousta vězňů na svobodě ani nevěděla, že je možnost trávit čas nějak smysluplně.... Je přece hloupé myslet si, že zavru vězně do nějakého „vakua“ a pak až si to odsedí, ho z toho vakua pustím.... to by potom vypadalo ještě hůře.... je nutné je vzdělávat a rozšiřovat obzory, bohužel si myslím, že u spousty z nich je tato aktivita nedocenená... Myslím, že by se vězni měli více připravovat na propuštění, na to jak si kde vyřídit doklady, jak řešit dluhovou problematiku, možnosti, jak splácet dluhy... a měla by být větší péče nejen o recidivisty, ale i o prvotrestané a taky je více motivovat pro lepší způsob života... vím, že do výstupního oddělení jdou pouze vícetrestaní nebo ti, kteří dostali delší trest. To si myslím, že je špatně... Vždyť pokud jste někde zavřeni třeba „jen“ tři roky nebo pět, musí to pro toho propuštěného vězně být šok. Společnost se mění každý den, natož za tři nebo pět let. Potom by měla být lepší spolupráce po propuštění... Dále si myslím, že by bylo vhodné spolupracovat mezi věznicí a rodinou vězně ...myslím, že u vězňů, kteří mají opravdový zájem o nápravu, to není špatný způsob, jak udělat další krok k úspěšnému návratu. Kdyby byla například nějaká individuální setkání odsouzeného, rodiny vs. Psycholog, nebo jiný kompetentní pracovník a formou terapií se řešily potřebné problémy společně... Ale asi by hodně záleželo na možnostech věznice, na ochotě spolupracovat s rodinami a vězni....

Osoba blízká 2: vězni by měli hodně pracovat (aby byl uhrazený pobyt a něco dostali při propuštění) a povinné vzdělávání (nemyslím vysokou školu, ale dějepis, zeměpis, čeština, matematika, jazyk..). Aby když opustí bránu, ihned se jich někdo ujal bez ohledu, zda mají rodinného příslušníka či ne. Aby na ně prostě někdo dohlížel od první vteřiny. Chápu, že na to nejsou peníze, ale když se budou vracet zpět do vězení, tak nás to bude stát mnohem více.

Pracovník věznice 1: Za vězni po propuštění dochází někteří úředníci. Ale většina z nich o to nemá zájem. Spoustě vězňům by pomohlo, kdyby měli možnost nějak manuálně pracovat. I těm, kteří o to nemají zájem. Vězni po propuštění, kteří nemohou sehnat práci, by mohli mít větší podporu od svých měst a vesnic, které by jim mohli nabídnout různé úklidové a manuální práce.

Pracovník věznice 2: Jak jsem říkal, když ten člověk nic neumí a umí jen krást, tak bude dělat to, co umí, tedy vykrade třeba auto.... ale záleží na lidech, záleží na podpoře okolí, ale když někdo udělá těch chyb několik, jak můžeš někomu věřit a pomáhat mu.

Konkrétní nápad na možnosti, jak lépe vězni pomoci na začlenění do společnosti nemám.

Analýza výsledků:

Jestliže je vězeň ve VTOS zaměstnán, má možnost splácet dluhy, které jsou jednou z velkých překážek pro začleňování zpět do společnosti. Nicméně vydělané částky ve VTOS nejsou nijak převratné, tudíž splácení případných dluhů je zdoluhavé. Pro přípravu na propuštění je dále vhodné co nejlépe využít volný čas vězně tak, aby se zapojil do smysluplných aktivit a aby se mohl vzdělávat a tedy rozšiřovat znalosti a motivovat je pro život po propuštění. Je samozřejmě otázkou, jestli mají vězni o „lepší“ život na svobodě zájem. Jak uvádí Pracovník věznice 2: *„když ten člověk umí jen krást, tak bude dělat to, co umí, tedy vykrádat např. auta...“*. Dle mého názoru by v každé věznici, pro každého vězně, mělo být k dispozici výstupní oddělení a nejen pro vězně s déletrvajícím trestem. Mírnější přechod mezi věznicí a svobodou by byl právě přes výstupní oddělení, kde by se vězni v rámci možností zapojovali do samoobslužných činností a občanského života. Po propuštění je bezesporu nejdůležitější zaměstnání, které je nepostradatelnou součástí života. U propuštěného vězně bez zaměstnání je větší riziko recidivy. Dle pracovníka věznice 1: *„by propuštění mohli mít větší podporu od svých měst a vesnic, které by jim mohli nabídnout různé úklidové a manuální práce“*. Což je určitě zajímavým poznatkem. Otázkou zní, jak by se k takové aktivitě postavilo samotné město nebo vesnice a jestli by se pro to našly finanční prostředky. Mimo zaměstnání by zde měla fungovat určitá pomoc pro propuštěné, pomoc s vyřízením dokumentů na úřadech, se sháněním zaměstnání a jinými potřebnými záležitostmi, otázkou je, jestli by případně takovou službu vězni využili. Je nutné mít na mysli, že vězni jsou určitou dobu ve věznici pod neustálým dohledem a život je jim přesně naplánován a určitým způsobem řízen. Po propuštění jsou tyto osoby „vhozeny“ do fungující společnosti založené převážně na individualitě a každý člověk se s takovým faktem nemusí smířit, a to především v případech, kdy osoba nemá rodinu. Tak jak říká vězeň: *„Hlavně otupíš, když jsi zavřený, třeba po deseti letech, je svět úplně jinej, nedovedu si představit, jak si takovej člověk vyřizuje papíry....tam to bez pomoci není možný. Když mě a kámoša po prvé propustili, tak jsem se bál jít koupit lístek*

do trafiky, báli jsme se lidí.... ve věznici je vše nalajnované a všechny tvoje kroky vedou, vlastně časem otupíš...“ a na tuto skutečnost je nutné myslet a přizpůsobit tomu tak fungování postpenitenciární péče.

Otázka:

Se kterými nejčastějšími problémy se vězni setkávají?

Odpovědi:

Vězeň: ve VTOS je asi nejhorší to, že tady nejsou ženy.....opravdu to je nejhorší. Po propuštění návrat ke starým kamarádům, tedy ke starým zvykům a taky nezískání práce. U spoluvězňů je tam hodně těch, co se nemají kam vrátit, když sedí podruhé, potřetí, tak už rodina od nich dá většinou ruce pryč.... věznice tento fakt nereflektuje, myslím že věznice je spokojena, že se lidi vrací... taky je tady spousta Romů a pro ně to není nic špatného, když jsi ve vězení, pro ně je to vcelku normální.... a stejně většinou když vylezeš s dluhama, který se ti v kriminále stále zvedají, protože je nemáš jak splácet, ty možnosti tam nejsou..., tak co ti zbývá...buď vylezeš ven a žiješ „live“ naplno a užíváš si, než tě zase zavřou, anebo dřeš bídu a děláš ze sebe žebráka, práci většina lidí nedostane, všude chtějí trestní rejstříky....

Propuštěný vězeň: ve vězení pro mě byla nejhorší asi díra (pozn. samotka), před propuštěním jsem přemýšlel o tom, co bude a kam půjdu. Momentálně řeším problémy s prací, mám jen brigády.

Osoba blízká 1: řešíme bydlení, práci a dluhy. V našem případě mám obavy také z toho, že zase spadne do drog a že se připojí ke starým kamarádům...

Osoba blízká 2: To že po VT vyjdou vězni ven bez jakýchkoliv prostředků a že se vrátí k původní partě.... Větší část odsouzených se vrátí tam, kde přestali, jelikož nemají jiné možnosti (neberu Romy, ti nikdy dělat nebudou). Nebojí se jít zpět do vězení, protože se tam mají báječně. Věčně se dá do vězení protáhnout drogy, telefony, cokoliv...nechápu, jak je to možný, ale je to tak.

Pracovník věznice 1: ve VTOS bych řekl, že je pro vězně nejhorší odloučení od rodiny a svých blízkých..... Dále je (byla) spousta vězňů drogově závislá, a je velké riziko, že se k tomu opět vrátí. Stejně jako finanční problémy a hledání práce je pro ně velký problém.

Pracovník věznice 2: ve VTOS je pro vězně největší problém asi to odloučení celkově od života.... v běžném životě jsi pánem svého času, ve věznici jsou jasně daná pravidla, která se musí striktně dodržovat, od budíčku až po večerku... a potom jsou další věci...něco jiného je u prvotrestaných...to je pro osobu velký šok, ale něco jiného je to u osoby, která tam strávila třeba deset let, pro někoho je to přestupní vlak, má tam všechno.... Dalšími problémy jsou určitě drogy, vězni se snaží různými způsoby propašovat drogy do výkonu trestu..., dluhy samozřejmě jsou, stačí mít půjčku na televizi nebo nájem za bydlení, hypotéka....

Analýza výsledků:

Jak už bylo několikrát řečeno, nejčastějším problémem jsou dluhy, které se ve VTOS stále zvětšují, a to především v případě, že vězeň nemá zaměstnání. Dále je zde zmiňovaná drogová problematika, nemožnost po propuštění sehnat zaměstnání a návrat k negativním zvykům.

4.6.1 Shrnutí rozhovorů

Výše zveřejněné odpovědi jsou subjektivními názory respondentů na dané téma začleňování osob po výkonu trestu do společnosti. Jednoznačně jsou ale odpovědi vyjádřením osob, které se určitým způsobem tématem zabývají. Svým osobním svědectvím každý z respondentů prezentoval svoji zkušenost a názor k dané problematice. Příspěvky respondentů naznačují jaké změny by na základě mého výzkumu mohly být započaty.

4.7 NÁVRHY A DOPORUČENÍ

Začleňování osob po VTOS do společnosti je velmi složitá problematika. Ve středu zájmu stojí samotný odsouzený ve VT, který je hlavním hybatelem, a především na něm samotném záleží, jestli chce žít životem řádného občana. Existuje i několik příčin, které značně ovlivňují úspěšnou reintegraci do společnosti. Jsou to negativní důsledky páchaní trestné činnosti v podobě finančních závazků, drogové závislosti, rozpad rodiny a sociálních vztahů nebo ztráta zaměstnání. Dále jsou to negativní dopady, které nastávají při odsouzení k VTOS, jako příklad můžu uvést přetrhání sociálních vztahů, neschopnost hradit pohledávky, ztráta sociálního postavení a s tím související ztráta postavení otce,

manžela, syna. Dalším negativním faktorem života ve vězení je prizonizace (blíže se touto problematikou zabývám v kapitole 3. Propuštění z VTOS). Vliv na úspěšnou resocializaci a návrat do společnosti má penitenciární a postpenitenciární péče a samozřejmě společnost, která je schopna přijmout propuštěného vězně a odpustit mu. Úspěšná resocializace ale není možná, pokud sám pachatel nebude chtít žít v souladu se zákonem, respektive dodržovat povinnosti stanovené právními předpisy.

Mé návrhy a doporučení se budou týkat především oblastí výkonu trestu, jakou je období před propuštěním z VTOS. Tento čas považuji za stěžejní a mělo by se s vězněm pracovat s vědomím, že bude dříve nebo později propuštěn na svobodu a je nejen v zájmu společnosti, aby se propuštěný vězeň úspěšně zapojil do řádného společenského života.

Rozhovory, které jsem vedla s respondenty, jsou subjektivními názory na dílčí otázky, které jsem analyzovala. Zde bych ráda shrnula základní poznatky z jednotlivých analýz rozhovoru. Zachování aktivit ve VTOS je nezbytné, měla by zde být více snaha vězně motivovat k sebevzdělávání. Lépe hlídat volný čas vězně, aby nebyl promarněn na pouhé sledování televize a odpočinek na lůžku. Je nezbytné si uvědomit, že věznice, kde jsou osoby odsouzené za jakýkoli trestný čin, by neměla být místem pro odpočinek nebo místem, kam se po určitou dobu umístí osoby, které nejsou žádoucí. Je nutné myslet na to, že vězení by mělo být místem trestu, ale zároveň je nutné dodržovat lidská práva. Z výpovědí respondentů je zřejmé, že některým vězňům pobyt ve věznici až tak nevadí, ba i vyhovuje. I přes malý počet respondentů je to přesto vypovídající fakt. Diskutabilní je, jestli pobyt ve věznici není pro mnoho lidí vyhovující. Je také otázkou, jak je možné, že je snaha ze strany vězňů na nápravu tak mizivá? Pro hladký průběh začlenění do společnosti je nepostradatelná pomoc různých organizací, bohužel si myslím, že osvěta mezi vězni je malá a služeb především nestátních organizací je ve věznici málo využívaná. Pro využívání organizací nabízejících pomoc při začleňování osob po VTOS do společnosti je potřeba snahy nejenom vězně, ale i věznice, která by měla s organizacemi více spolupracovat. Dalším poznatkem je snaha o větší spolupráci s rodinami a blízkými vězňů. Větší informovanost rodiny a spolupráce by u vybraných odsouzených mohla být realizována pomocí sezení mezi vězněm, rodinnou a odborným pracovníkem věznice, zde by se projednávaly otázky průběhu výkonu trestu a možnosti řešení problémů, ale především vtáhnutí rodiny do této problematiky a větší informovanost příbuzných a také motivace vězně. Předpokladem pro takové sezení by byla dobrovolnost obou stran a dostatečné personální a finanční zajištění takovéto formy aktivity. Z rozhovoru vyplynul další fakt, a

to takový, že někteří vězni se po propuštění nemají kam vrátit, nemají rodinu, bydlení, finanční příjem, nejsou nijak připraveni na propuštění a věznice tuto situaci propuštěných neřeší, případně není v silách a kompetenci věznice takovou situaci řešit. Pro tyto případy by měla existovat služba pomoci v prvních dnech po propuštění. Pomoc by obnášela vyplňování formulářů na úřadech, pomoc při hledání zaměstnání, bydlení a možnosti využití volného času v místě bydliště. Dále by bylo vhodné zřídit výstupní oddělení nejenom pro déletrvající tresty, ale i pro kratší tresty, například od dvou let odnětí svobody. Do výstupního oddělení by byl odsouzený zařazen například dva měsíce před plánovaným propuštěním, tím by se zde více zapojil do samoobslužných činností, a tudíž by byl lépe připraven na propuštění.

Na základě nové koncepce českého vězeňství s formou pomoci propuštěným vězňům souvisí vytvoření probačních domů, které fungují v Kanadě, a po dobu jejich fungování se snížila recidiva o 30 %. Jednalo by se o určitou formu „chráněného bydlení“, kde by po propuštění osoba po určitou dobu žila a učila se sociální návyky.⁷⁴ Tato možnost pomoci pro propuštěné vězně se mně zdá jako velmi zajímavá a efektivní a je důkazem, že se české vězeňství otevírá novým myšlenkám a možnostem.

⁷⁴ Probační domy: lék na recidivu. Online. 2014 [cit. 2014-04-01].

Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/aktuality/probacni-domy-lek-na-recidivu>

ZÁVĚR

Za cíl práce jsem si stanovila zjistit a analyzovat jak efektivní jsou přípravy na propuštění vězně z výkonu trestu odnětí svobody. Pomocí teoretické části, jsem představila základní fungování výkonu trestu, přípravu na propuštění a období po propuštění. V praktické části jsem stanovila základní otázku a dílčí otázky, podle kterých jsem sestavila otázky do rozhovoru. Rozhovor proběhl s šesti respondenty a jednotlivé odpovědi byly rozděleny do kategorií dle dílčích otázek, které jsem stanovila v úvodu praktické části. Jednotlivé kategorie jsem analyzovala a v závěrečné kapitole zhodnotila, navrhla a doporučila několik poznatků, které jsem z praktické části bakalářské práce vypožorovala.

Moje doporučení pro efektivnější přípravu na začlenění osoby po propuštění z VTOS jsou tato:

- Větší snaha pracovníků věznice na motivaci vězně ke vzdělávání a důsledná kontrola trávení volného času.
- Lepší spolupráce mezi věznicí a nestátními organizacemi, které pomáhají vězňům ve VTOS a zároveň lepší informovanost vězňů o možnostech těchto organizací.
- Pro pečlivě vybrané vězně a jejich rodiny vytvořit spolu s odborným pracovníkem sezení s cílem lepší informovanosti rodiny o možnostech, rizicích a řešení problémů spojených s VTOS.
- Zřídit určitý druh výstupního oddělení pro vězně s trestem odnětí svobody od dvou let, tedy nejenom pro déletrvající tresty. A pomocí zapojení vězně do samoobslužných činností jej lépe připravit na začlenění do společnosti.
- Vytvořit službu cílenou pro vězně, kteří jsou bez rodiny, bydlení a financí a poskytnutí pomoci především v prvních týdnech po propuštění. Tato služba by po novele vězeňství měla být zřízena prostřednictvím tzv. Probačních domů, kde by se propuštění vězni lépe připravili na samostatný život.

Je zřejmé, že s vězněm ve VTOS je nutné pracovat takovým způsobem, aby se trestná činnost opět neopakovala, popř. eliminovala. Péče o vězně by měla být soustavná a kontinuální během celého trestu a eskalovat by měla především krátce před propuštěním. Propuštěním by spolupráce s vězněm neměla být ukončena, ba naopak by měla dále

pokračovat. Samozřejmě je nezbytná aktivní spoluúčast vězně nebo propuštěného vězně, protože především on sám si vybírá cestu, na kterou se po propuštění dá.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BIEDERMANOVÁ, E., PETRAS M. Možnosti a problémy resocializace vězňů, účinnost programů zacházení. KUFR, s.r.o., 2011. ISBN 978-80-7338-115-8.

ČERNÍKOVÁ V., SEDLÁČEK V. Základy penologie pro policisty. Praha: PAČR, 2002. ISBN 80-7251-104-1.

GOJOVÁ, A., HORTVÍKOVÁ P., JANOUŠKOVÁ K., *Příručka pro metodiky sociální prevence a sociální kurátory*. Ostrava: PITSTOPMEDIA, 2007, ISBN 978-80-7368-329-0.

HUBÁLEK, M., ŠTĚPÁNKOVÁ M., ZAMBOJ L., *Poradna pro občanství/občanská a lidská práva. Trh práce a diskriminace: Po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody*. Praha, 2008, ISBN 978-80-254-2662-3.

JUŘÍČKOVÁ, V. Resocializace mladých odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Kuřim : bakalářská práce, Brno : Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta, 2004.

MALÁ, D. *Vězeňství po česku II.: aneb Jak to Kula ve věznici koulí*. Blansko : DUHA Press, 2009. ISBN 978-80-87061-36-7.

MEZNÍK, J. *Základy penologie*. Brno : Masarykova univerzita, 1995. ISBN 80-210-1248-X.

MOTEJL, O., a kolektiv autorů. *Vězeňství*. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010. ISBN 978-80-7357-606-6.

MÜHLPACHR, P., *Sociopatologie*. Brno : Masarykova univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4550-7.

NĚMCOVÁ, V. Možnosti resocializace odsouzených ve výkonu trestu odnětí. Brno, 2007. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/135933/pedf_b/Bc.prace.pdf?lang=en. Bakalářská práce. MASARYKOVA UNIVERZITA PEDAGOGICKÁ FAKULT. Vedoucí práce Mgr. Alena_ Imrichová.

SOCHŮREK, J. *Teorie a praxe zacházení s vězňenými: Kapitoly z penologie, II díl*. Liberec 2007. ISBN 978-80-7372-204-3.

ŠTERN, P., OUŘEDNÍČKOVÁ L., DOUBRAVOVÁ D. *Probace a mediace: Možnost řešení trestných činů*. Praha : Portal, s.r.o., 2010, ISBN 978-80-7367-757-2.

ŠTĚRBA, V. *Penologie*. Praha : Armex, 2007. ISBN 978-80-86795-48-5.

Zákony

Česko. Zákon č. 169 ze dne 30. června 1999 o výkonu trestu odnětí svobody. In Sběrka zákonů České republiky. 1999, paragraf 35, Dostupný také z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Výkon%20vězeňstv%C3%AD/Zákon%20o%20VTOS.pdf

Česko. Zákon č. 555 ze dne 17. Listopadu 1992 o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky. In Sběrka zákonů České republiky. 1992, paragraf 3, Dostupný také z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/V%C3%BDkon%20v%C4%9Bze%C5%88stv%C3%AD/555_1992.pdf

Česko. Vyhláška č. 345 ze dne 21. prosince 1999 kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In Sběrka zákonů České republiky. 1999, paragraf 8, Dostupný také z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Výkon%20vězeňstv%C3%AD/345_1999.pdf

Česko. Zákon č. 257 ze dne 14. července 2000 o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. In Sběrka zákonů České republiky. 2000, Dostupný také z: https://www.pmscr.cz/download/01_ZAKON_O_PMSCR_aktual_2009.pdf

Jiné zdroje

BĚLÍKOVÁ, P.: Jak funguje výstupní oddělení. *České vězeňství*. 2012, roč. 2013, č. 1. DOI: 1213-9297. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2013/CV_1_2_013.pdf

ČESKÉ VĚZEŇSTVÍ: Co zmůžou programy zacházení. 2011, roč. 2011, č. 2. DOI: 1213-9297. Dostupné z: http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2011/%C4%8CV2_2011.pdf

DERZSIOVÁ, A.: Pološero. Děti ve vězení, TV, ČT 2. 2012, Dostupné z:
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10318730018-polosero/212562222000003-polosero-deti-ve-vezeni/>

JILEK, M.: Nové nástupní a výstupní oddělení ve valdické věznici. *České vězeňství*. 2005, roč. 13, č. 1, DOI: 1213-9297. Dostupné z:
http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/Ceske%20vezenstvi/2005/cv01-2005.pdf

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Probační dohled, leták: Integrace pachatele, Participace poškozeného, Ochrana společnosti. Dostupné z:
https://www.pmscr.cz/images/clanky/PMS_letak_ng_DOHLED_cz.pdf

STATISTICKÁ ROČENKA 2012. Praha : odbor správní Generálního ředitelství Vězeňské služby České republiky, 2013. Dostupné z:
http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/spravn%C3%AD/statistiky/Statistické%20ročenky/Ročenka%202012.pdf

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Praha, 2013. Dostupné z:
http://www.vscr.cz/client_data/1/user_files/19/file/PDF/prezentace%20VS%20ČR/2013_1_1%20VSCR%20FOR%20WEB.pdf

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. *Svět za mřížemi*. 2013. Dostupné z:
<http://www.youtube.com/watch?v=pQAMKbfrhxM>

Internetové zdroje

ARMÁDA SPÁSY [online]. 2013 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z:
<http://www.armadaspasy.cz>

ČECHOVÁ, Š., Amnestie prezidenta republiky: Začaly přípravy propuštění vězňů v rámci amnestie. vscr.cz [online]. Praha, 2013 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z:
<http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/aktuality-220/amnestie-prezidenta-republiky-10609>

ČERVENÝ KŘÍŽ. [online]. 2013 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z:
http://www.cervenyriz.eu/cz/cz_root.aspx

FILIP. Co je dobrý vědět, když jdeš do vězení poprvé. vezeni.podaneruce.cz [online]. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://vezeni.podaneruce.cz/literatura/jine-texty/Co-je-dobry-vedet-kdyz-jdes-do-vezeni-poprve/>

HÁNYŠ, R., Propuštění na amnestii se hlásí na úřadech, ale práci nejspíš nenajdou. olomouc.idnes.cz [online]. 2013 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z:

http://olomouc.idnes.cz/propusteni-vezni-praci-nenajdou-dou-/olomouc-zpravy.aspx?c=A130104_1872991_olomouc-zpravy_kol

CHARITA [online]. 2013 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.charita.cz>

INDRA, V., Výstupní oddělení věznice vstupní brána do nového života. vscr.cz [online]. Heřmanice, 2007 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-hermanice-73/informacni-servis-1578/aktuality-189/vystupni-oddeleni-veznice-vstupni-brana-do-noveh-3153>

JONÁŠOVÁ, V., Vězni si otevřeli vlastní e-shop: Výrobky vězňů na prodej i na charitu [online]. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10249971631ekonomika/212411058390426/titulky/>

LIBERTY PEOPLE [online]. 2013 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.libertypeople.cz>

MAGISTRÁT MĚSTA BRNA. Oddělení sociální prevence a pomoci: činnost a nabídka pracoviště. brno.cz [online]. Brno: Magistrát města Brna, 2013 [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: <http://www.brno.cz/?id=4460525>

OS-LIGHTHOUSE. [online]. 2013 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.os-lighthouse.cz>

PODANÉ RUCE. [online]. 2013 [cit. 2014-03-23]. Dostupné z: <http://www.podaneruce.cz>

PRAŽSKÝ HRAD. Amnestie a milosti . hrad.cz [online]. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/prezidenti-v-minulosti/vaclav-klaus/rozhodnuti-prezidenta/amnestie-a-milosti/index.shtml>

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Probace. pmscr.cz [online]. 2008 [cit. 2014-03-30]. Dostupné z: <https://www.pmscr.cz/probace-dohled-nad-podminene-odsouzenymi/>

RUBIKON CENTRUM.CZ. Jsem zadlužen: Máte dluhy a bojíte se, že je nezvládnete řešit? .rubikoncentrum.cz [online]. 2012 [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.rubikoncentrum.cz/hledam-pomoc-jsem-zadluzen.php>

VNITŘNÍ DIFERENCIACE. Vnitřní diference pro odsouzené ve věznici s ostrahou. vscr.cz [online]. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-hermanice-73/vykon-vezenstvi-307/vnitri-diferenciace-3068>

VZDĚLÁVÁNÍ. Vězeňská služba České republiky. vscr.cz [online]. [cit. 2014-03-16]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/ivvs-straz-pod-ralskem-99/informacni-servis-1641/vzdelavani-1653/>

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. vscr.cz [online]. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/>

VĚZEŇSKÁ SLUŽBA ČESKÉ REPUBLIKY. Zastav se, zamysli se a změň se. vscr.cz [online]. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/veznice-nove-sedlo-81/informacni-servis-1598/aktuality-390/zastav-se-zamysli-se-a-zmen-se>

WIKIPEDIE. Věznice v česku. wikipedia.cz: the free encyclopedia [online]. [cit. 2014-03-15]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Věznice_v_Česku

WIKIPEDIE. Amnestie. wikipedia.cz: the free encyclopedia [online]. [cit. 2014-03-29]. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Amnestie>

WIKIPEDIE. Logická indukce. wikipedia.cz: the free encyclopedia [online]. [cit. 2014-03-26]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Logick%C3%A1_indukce

ZA BRANOU. [online]. 2013 [cit. 2014-03-27]. Dostupné z: <http://www.zabranou.cz>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

PSVD - Prostupná skupina vnitřní diference

VTOS - Výkon trestu odnětí svobody

VT - Výkon trestu

PMS - Probační a mediační služba České republiky

ŠVS - Školská vzdělávací střediska

TČ - Trestný čin

ÚP - Úřad práce

PČR - Policie České republiky

VS ČR - Vězeňská služba České republiky

TZV – tak zvaně

ATD – a tak dále

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Mapa rozložení věznic, vazebních věznic a detenčních ústavů

Příloha č. 2 – Graf rozdělení odsouzených dle vnější diferenciac

Příloha č. 3 – Graf vzdělanosti odsouzených

Příloha č. 4 – Přehled četnosti vybraných trestných činů spáchaných v souvislosti s používáním a distribucí omamných a návykových látek (stav k 31. 12. 2012)

Příloha č. 5 – Otázky k rozhovorům

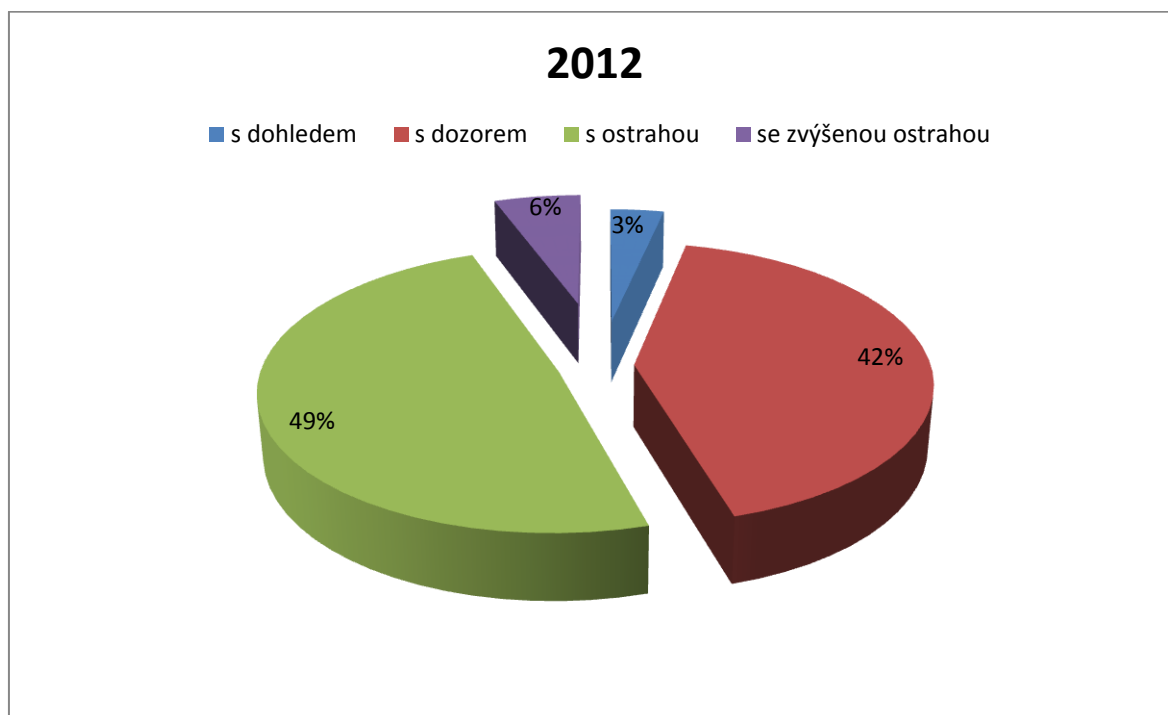
PŘÍLOHA Č. 1: MAPA ROZLOŽENÍ VĚZNIC, VAZEBNÍCH VĚZNIC A DETENČNÍCH ÚSTAVŮ

Věznice, vazební věznice a detenční ústavy v ČR

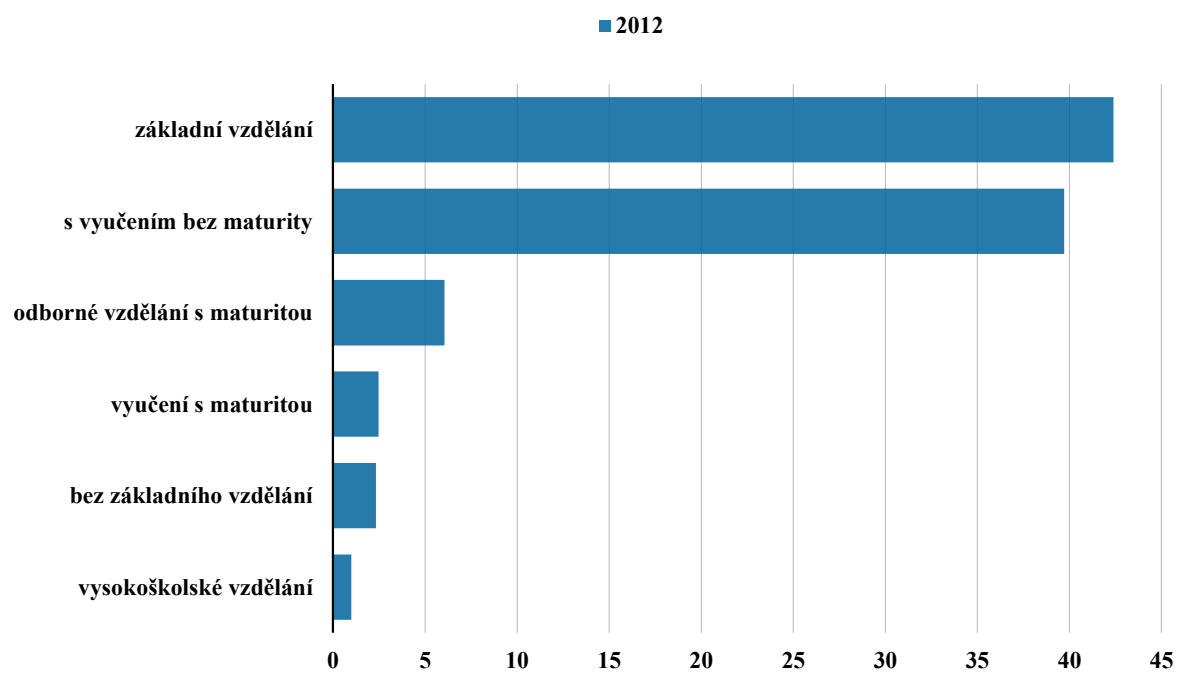
zdroj: <http://www.vscr.cz>

**PŘÍLOHA Č. 2: GRAF - ROZDĚLENÍ ODSOUZENÝCH DLE VNĚJŠÍ
DIFERENCIACE**

zdroj: <http://www.vscr.cz>

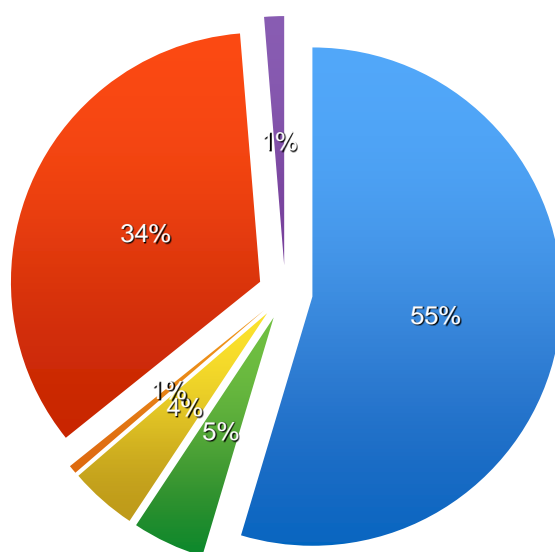
PŘÍLOHA Č. 3: PŘEHLEDNÝ GRAF VZDĚLANOSTI ODSOUZENÝCH

zdroj: <http://www.vscr.cz>

**PŘÍLOHA Č. 4: PŘEHLED ČETNOSTI VYBRANÝCH TRESTNÝCH ČINŮ
SPÁCHANÝCH V SOUVISLOSTI S POUŽÍVÁNÍM A DISTRIBUCÍ OMAMNÝCH A
NÁVYKOVÝCH LÁTEK (STAV K 31. 12. 2012)**

■ § 187, § 283 ■ § 187a, § 284 ■ § 188, § 286 ■ § 188a, § 287 ■ § 201, § 274 ■ § 201a, § 360

§ 187, § 283 - Neoprávněná výroba, dovoz, vývoz, zprostředkování, prodej nebo opatření omamných nebo psychotropních látek

§ 187a, § 284 - Přečlovávání omamných a psychotropních látek ve větším množství než malém

§ 188, § 286 - Výroba, opatřování sobě nebo jinému, přečlovávání, omamných a psychotropních látek a jedů

§ 188a, § 287 - Šíření toxikomanie

§ 201, § 274 - Ohrožení pod vlivem návykové látky

§ 201a, § 360 - Opilství

PŘÍLOHA Č. 5: OTÁZKY K ROZHOVORŮM

Rozhovor s vězněm ve VTOS

Za jaký trestný čin jste ve VTOS?

Jste ve VTOS poprvé?

Jak dlouhou sazbu VTOS jste dostal?

Co je nebo bylo pro Vás ve vězení nejhorší?

Jak aktivní jsou pracovníci VS (psycholog, sociální pracovník...) ve smyslu jestli poradí, pomůžou?

Jak probíhá běžný den (harmonogram)?

Jste připravován na to, až budete propuštěn z VT na svobodu?

Už jste přemýšlel, co budete dělat na svobodě?

Myslíte, že je snaha ostatních spoluvězňů na nápravu?

Víte, co je to Probační a mediační služba?

Víte, že existují i jiné nestátní organizace, které pomáhají vězňům ve VTOS a po VTOS?

Využívá některý ze spoluvězňů z vašeho okolí pomoc Probační a mediační služby nebo jinou nestátní organizaci?

Znáte někoho, kdo by vyšel z vězení a začlenil se do běžného života?

Z jakých aktivit je složen váš Program zacházení?

Jste s Programem zacházení spokojený?

Jsou s Programem zacházení spokojeni i ostatní spoluvězni?

Privítal byste nějaké aktivity, které by vám pomohly při přípravě na začlenění do společnosti?

Je o práci ve VTOS zájem?

Jste momentálně zaměstnán?

Jaké je vaše zaměstnání?

Jaký je Váš příjem?

Jaký byl postup pro získání zaměstnání?

Jak probíhá Váš pracovní den?

Jaká nejčastější zaměstnání jsou vězňům nabízena.

Máte přehled o tom, jaké jsou možnosti na svobodě pro propuštěného vězně z VTOS?

Jaké jste měl první pocity, když Vás propustili z VTOS?

Jak přípravu na propuštění řeší spoluvězni, připravují se nějak, mají plány do budoucna, pomůže jim někdo?

Co nebo kdo Vám ve věznici nejvíce pomáhá?

Jaký je Váš názor na amnestii?

Jaká jsou podle Vás největší rizika po propuštění z VTOS?

Je hodně osob ve VTOS, které se nemají se po propuštění kam vrátit?

Máte nějaký návrh na zlepšení, jak osoby připravovat na běžný život na svobodě?

Rozhovor s propuštěným vězněm z VTOS

Za jaký trestný čin jste byl ve VTOS?

Jak dlouho jste strávil ve VTOS?

Byl jste ve VTOS poprvé?

Co pro Vás bylo ve vězení nejhorší?

Jak aktivní jsou pracovníci VS (psycholog, sociální pracovník...) ve smyslu jestli poradí, pomůžou?

Který ze zaměstnanců Vám ve VTOS nejvíce pomáhal (resp. kdo vám nejvíce pomohl)?

Jak byl sestaven váš program zacházení?

Byl jste s programem zacházení spokojen?

Jak probíhal váš běžný den (harmonogram)?

Byl jste připravován na to, až budete propuštěn z VT na svobodu?

Přemýšlel jste ve věznici o tom, co budete dělat, až budete propuštěn na svobodu?

Myslíte, že byla snaha ostatních spoluvězňů na nápravu?

Víte, co je to Probační a mediační služba (dále jen PMS)?

Jak probíhalo setkání s PMS?

Pomohlo vám toto setkání?

Víte, že existují i jiné nestátní organizace, které pomáhají vězňům ve VTOS a po propuštění z VTOS?

Využíval některý ze spoluvězňů z vašeho okolí pomoc Probační a mediační služby nebo jinou nestátní organizaci?

Je o práci ve VTOS zájem?

Byl jste ve VTOS zaměstnán?

Jaký je postup pro získání zaměstnání?

Myslíte, že jsou vězni dostatečně ohodnoceni?

Je obtížné získat zaměstnání ve VTOS?

Byl jste ve výstupním oddělení?

Jak přípravu na propuštění řešili spoluvězni, připravovali se nějak, měli plány do budoucna?

Co nebo kdo vám ve věznici nejvíce pomáhal?

Jaký je Váš názor na amnestii? Souhlasíte s ní, myslíte, že propuštěným vězňům pomohla?

Je hodně osob ve VTOS, kteří se nemají po propuštění kam vrátit?

S jakými problémy jste se po propuštění musel potýkat, nebo se potýkáte?

Máte nějaký návrh na zlepšení, jak ve VTOS osoby připravovat na běžný život na svobodě?

Rozhovor s osobou, která má osobu blízkou ve VTOS 1 a 2

Za jaký trestný čin je Vaše osoba blízká ve VTOS?

Navštěvujete tuto osobu pravidelně?

Jak probíhají návštěvy?

Máte negativní zkušenost s pracovníky vězeňské služby?

Myslíte, že využití volného času ve věznici je dostatečné a efektivní?

Jak osobě ve VT pomáháte?

Už jste přemýšlela o tom, jak bude osoba žít po propuštění z VT?

Co si myslíte, že je největším problémem pro začlenění zpět do společnosti?

Jaký máte názor na výkon trestu? Myslíte, že se vězni mají příliš dobře nebo naopak?

Jaký je Váš názor na amnestii? Souhlasíte s ní, myslíte, že propuštěným vězňům pomohla?

Navázal s Vámi někdy někdo z pracovníků věznice kontakt při řešení situace nebo budoucnosti osoby blízké ve VTOS?

Víte co to je Probační a mediační služba České republiky?

Víte, že jsou organizace, které s vězni spolupracují a můžou jim pomoci při návratu do společnosti?

Ocenila byste navázání spolupráce s některou z organizací při přípravě a začleňování Vaší osoby blízké do společnosti?

Jaká jsou podle Vás největší rizika po propuštění z VTOS?

Máte nějaký návrh na zlepšení, jak osoby připravovat na běžný život na svobodě?

Rozhovor s pracovníkem věznice 1 a 2

Můžete mně říct, jakou funkci ve vězeňské službě vykonáváte, jaká je vaše funkční náplň?

Co si myslíte, že je pro vězně ve VTOS nejhorší (co nejhůře snáší)?

Jaký je Váš názor na spolupráci mezi vězni a pracovníky VS ČR (vč. psychologa, sociálního pracovníka, vychovatele...)?

Jak přijímají vězni Program zacházení? Jsou s ním spokojeni nebo to berou spíš jako povinnost?

Jak vězni tráví volný čas? Myslíte, že je efektivně využitý?

Myslíte, že má vzdělání vliv na trestnou činnost?

Mají vězni zájem o práci ve VTOS?

Jestli ano, je práce dostupná pro všechny?

Myslíte, že je snaha vězňů na nápravu?

Jaké postavení má Probační a mediační služba ve vaší věznici?

Využívají služeb PAM služby vězni?

Spolupracuje Vaše věznice i s nestátními organizacemi, které pomáhají osobám ve VTOS?

Je ve vaší věznici výstupní oddělení?

Jestli ano, jak funguje?

Jak toto oddělení přijímají vězni?

Myslíte že výstupní oddělení je přínosné pro začlenění do společnosti pro propuštěné vězně?

Máte návrhy na zlepšení fungování výstupního oddělení?

Myslíte, že jsou vězni dostatečně připravováni na návrat do společnosti?

S jakými nejčastějšími problémy se vězni setkávají? (drogy, dluhy, práce, bydlení....)

Jaký je váš názor na amnestii, myslíte, že vězňům pomohla?

Je zájem ze strany vězňů o přípravu na propuštění, nebo tomu spíš nechávají volný průběh?

Jak v takových případech, že je vězeň propuštěn z VTOS/vazby a nemá žádné možnosti kam jít, nemá rodinu, přátele, finanční prostředky, práci, propuštěný danou situaci řeší...?

Myslíte, že by se stát o propuštěné měl „starat“ více? Tzn. v prvních dnech po propuštění například s těmito vězni více spolupracovat a pomáhat jim při začlenění do společnosti? Samozřejmě se bavíme o situaci, že by propuštěný o takovou pomoc stál.

Jaký si myslíte, že je důvod recidivy? Myslíte, že kdyby byla účinnější postpenitenciární péče, byla by recidiva menší?

Máte nějaký návrh na zlepšení fungování péče o osoby ve VTOS nebo osoby propuštěné z VTOS?